

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Ústav sociální práce

**Komparace pěstounské péče z pohledu oddělení
sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících
neziskových organizací**

Diplomová práce

Autor: Bc. Veronika Joštová
Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Hradec Králové, 2018

Zadání diplomové práce

Autor: Veronika Joštová

Studium: U16005

Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název diplomové práce: **Komparace pěstounské péče z pohledu oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací**

Název diplomové práce AJ: Comparison of Foster Care from the Perspective of the Department of Social and Legal Protection of Children and Accompanying Non-profit Organizations

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se bude věnovat náhradní rodinné péči - celkové problematice náhradní rodinné péče, formám náhradní rodinné péče - především pěstounské péči. Cílem práce bude komparovat odlišnosti v pojetí pěstounské péče ze strany oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. Využita bude kvalitativní výzkumná strategie - rozhovory se sociálními pracovníky/pracovnicemi.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8. NOŽÍŘOVÁ, Jana. Náhradní rodinná péče. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-86131-91-7. PAZLAROVÁ, Hana (ed.). Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 27.4.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí práce Mgr. et Mgr. Radky Janebové, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Kostelci nad Orlicí dne 28. 3. 2018

Bc. Veronika Joštová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí své diplomové práce Mgr. et Mgr. Radce Janebové, Ph.D. za kvalitní přípravu a odborné vedení, které pomohlo ke vzniku této práce. Dále bych chtěla poděkovat všem sociálním pracovnícům za ochotu a čas, neboť bez nich by výzkum nemohl být realizován. A v neposlední řadě děkuji své rodině za jejich trpělivost a podporu.

Abstrakt

JOŠTOVÁ, Veronika. *Komparace pěstounské péče z pohledu oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací*. Hradec Králové, 2018. 89 s. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Diplomová práce se zabývá tématem Komparace pěstounské péče z pohledu oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. Hlavním cílem práce je komparovat odlišnosti v pojetí pěstounské péče ze strany oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. V teoretické části se věnuji náhradní rodinné péči v ČR, pěstounské péči, příbuzenské pěstounské péči a spolupráci v kontextu sociální práce. Následně se zabývám výzkumnou částí, kde stanovuji hlavní cíl a dílčí cíle. Výzkumná část se zabývá vymezením hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče, vzájemnou působností v kontextu příbuzenské pěstounské péče, doprovázením pěstounských rodin a spoluprací jednotlivých subjektů v rámci příbuzenské pěstounské péče z hlediska úspěšnosti. Zvolila jsem kvalitativní výzkumnou strategii. Zaměřila jsem se na polostrukturované rozhovory se sociálními pracovníky a pracovníky na oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací, na pozorování a studium dokumentů. V závěru diplomové práce dochází k celkovému shrnutí poznatků.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče, příbuzenská pěstounská péče, spolupráce v sociální práci

Abstract

JOŠTOVÁ, Veronika. *Comparison of Foster Care from the Perspective of the Department of Social and Legal Protection of Children and Accompanying Non-profit Organizations*. Hradec Králové, 2018. 89 p. Master Degree Thesis. University of Hradec Králové, Philosophical Faculty, Institute of Social Work. Leader of the Master Degree Thesis: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

The master thesis deals with the topic Comparison of Foster Care from the Perspective of the Department of Social and Legal Protection of Children and Accompanying Non-profit Organizations. The main aim of the thesis is to compare differences in the concept of foster care by the department of social and legal protection of children and accompanying non-profit organizations. In the theoretical part I deal with the alternative family care in the Czech Republic, foster care, kinship foster care and cooperation in the context of social work. Then I deal with the research part, where I define the main aim and the partial aims of the research. The research part deals with the definition of the main aim of the kinship foster care, the interaction in the context of the kinship foster care, the accompanying foster families and the cooperation of individual subjects in the context of the kinship foster care from the point of view of the success. I chose a qualitative research strategy. I focused on the semi-structured interviews with social workers at the department of social and legal protection of children and accompanying non-profit organizations, observation and studying the documents. In conclusion of the master thesis there is a resume of information.

Keywords: alternative family care, foster care, kinship foster care, cooperation in the social work

Obsah

Úvod.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Náhradní rodinná péče v ČR	12
1.1 Vymezení náhradní rodinné péče.....	12
1.2 Formy náhradní rodinné péče.....	13
1.3 Legislativní vymezení náhradní rodinné péče.....	14
2 Pěstounská péče.....	16
2.1 Vznik, zprostředkování a zánik pěstounské péče.....	16
2.2 Formy pěstounské péče	18
3 Příbuzenská pěstounská péče	20
3.1 Základní vymezení příbuzenské pěstounské péče.....	20
3.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče	21
3.3 Doprovázení pěstounských rodin.....	21
3.3.1 Služby pro pěstounské rodiny.....	22
4 Spolupráce v kontextu sociální práce	24
4.1 Spolupráce oddělení SPOD a neziskových organizací	24
4.2 Oblast působnosti při zajišťování NRP	25
4.3 Kompetence a úkoly sociálního pracovníka při výkonu NRP	26
4.4 Role sociálního pracovníka při výkonu NRP.....	28
4.5 Dilemata sociálního pracovníka	29
5 Shrnutí teoretické části	32
PRAKTICKÁ ČÁST	34
6 Metodická část.....	34
6.1 Hlavní cíl výzkumu a výzkumné dílčí cíle.....	34
6.2 Zvolená výzkumná strategie	35
6.3 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek	36
6.4 Popis výzkumného souboru a zdůvodnění jeho výběru.....	42
6.5 Průběh výzkumu.....	45
6.5.1 Předvýzkum	45
6.5.2 Průběh sběru dat.....	46

6.5.3	Způsob zpracování získaných údajů	47
6.6	Rizika a omezení výzkumu a výzkumné strategie	47
6.7	Reflexe etických rizik	48
6.8	Analýza získaných údajů.....	49
7	Shrnutí výzkumné části	77
	Diskuze a závěr.....	80
	Seznam tabulek	84
	Seznam použité literatury a zdrojů	85
	Seznam příloh	I
	Příloha 1: Polostrukturovaný rozhovor s informantkou II	II
	Příloha 2: Přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu	VIII

Úvod

Tématem mé diplomové práce je Komparace pěstounské péče z pohledu oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. Pěstounská péče je široké téma, které s sebou přináší mnoho otázek sahajících od úprav popisu jednotlivých forem pěstounské péče až k vymezení konkrétních služeb, jež jsou nabízeny pěstounským rodinám. V dnešní době můžeme vnímat problematiku současných rodin prostřednictvím médií. Ať už v rámci tisku či reportáží si můžeme všimnout, jaké tragédie se mnohdy v naší společnosti odehrávají a to jen kvůli tomu, že rodiče neplní nebo zanedbávají svou rodičovskou odpovědnost. Podkladem pro mé tvrzení je například článek, jenž pojednává o chlapci, kterému byly čtyři roky, avšak mentálně odpovídal na dva. Působil jako opožděný, i když pouze kvůli zanedbání svého otce, který měl problémy s alkoholem, neměl šanci se rozvíjet (Dobrá rodina o.p.s., 2015). Rozhodla jsem se proto zabývat pěstounskou péčí jako jednou z forem náhradní rodinné péče, neboť dítě se dostane do rodiny, která mu bude schopna zajistit potřeby, které vyžaduje, ale zároveň mu je umožněn kontakt s biologickými rodiči, což vnímám v některých případech jako velké pozitivum. V popisovaném příběhu se otec snažil o nápravu, nastoupil na léčení a dítě jednou za měsíc navštěvoval. Myslím si, že dítě si ani nemusí uvědomovat, jak problémová situace nastala a ztráta kontaktu s jeho vlastními rodiči by jeho psychický stav mohla zhoršit. Důvodem výběru daného tématu je dle mého názoru nízká informovanost laické veřejnosti, která mnohdy nezná všechny možnosti, které s sebou pěstounská péče přináší. Tento bod potvrzují z vlastní zkušenosti, neboť sama jsem spoustu nových informací získala při tvorbě této práce. Danou prací chci poukázat na vzájemné vnímání i spolupráci oddělení sociálně-právní ochrany dětí (SPOD) a doprovázejících neziskových organizací a s tím spojené kompetence jednotlivých subjektů. Společnost bude mít lepší přehled o tom, co je v kompetenci oddělení SPOD a co v rukách neziskových organizací. Jako hlavní podobu pěstounské péče jsem vybrala příbuzenskou pěstounskou péči, jelikož dítě vyrůstá v rodině, která je mu blízká. „*Příbuzenská pěstounská péče je vzhledem k počtu dětí, o které se starají jejich příbuzní, velmi aktuálním tématem.*“ (Pazlarová, 2016, s. 129) Pro přiblížení této problematiky shledávám občanský zákoník (z. č. 89/2012 Sb.) a zákon

o sociálně-právní ochraně dětí (z. č. 359/1999 Sb.) jako jedny z nejdůležitějších pramenů, které poskytují podrobný náhled na jednotlivé úseky náhradní rodinné péče i samotné péče pěstounské. Důvodem komparace oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací je zjistit, jak sociální pracovníci z vybraných pracovišť vzájemně vnímají své kompetence i celkovou spolupráci v rámci příbuzenské pěstounské péče. Diplomová práce může sloužit také jako vodítko pro navázání lepší spolupráce a komunikace mezi spolupracujícími subjekty v rámci pěstounské péče.

Hlavním cílem této práce je **komparovat odlišnosti v pojetí pěstounské péče ze strany oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací**. Aby byl hlavní cíl naplněn, je potřeba získat odpovědi na následující dílčí cíle. První dílčí cíl se věnuje vymezení hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče ze strany oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. Dále se zaměřím na vzájemnou působnost v kontextu příbuzenské pěstounské péče, kde se pokusím najít odpovědi na kompetence, úkoly i role jednotlivých subjektů zajišťujících náhradní rodinnou péči. Následně se zabývám doprovázením a s tím souvisejí také nabízené služby pěstounským rodinám (vzdělávání, pomoc s asistovaným kontaktem atd.). V závěru se věnuji spolupráci jednotlivých subjektů v rámci příbuzenské pěstounské péče z hlediska úspěšnosti. Pro získání odpovědí jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii – polostrukturované rozhovory, studium dokumentů a pozorování. Podle mého názoru získám na základě uvedeného výzkumu lepší vhled do popisovaného tématu než v případě kvantitativní výzkumné strategie, neboť po celou dobu rozhovoru budu v osobním kontaktu se samotnými pracovníky zvolených pracovišť a budu se moci doptat na případné nejasnosti.

Mezi hlavní kapitoly diplomové práce patří náhradní rodinná péče v ČR, pěstounská péče, příbuzenská pěstounská péče, spolupráce v kontextu sociální práce. Zaměřím se na vymezení náhradní rodinné péče, její formy a legislativní vymezení; vznik, zprostředkování a zánik pěstounské péče a její formy; základní vymezení příbuzenské pěstounské péče, na dohodu o výkonu pěstounské péče, doprovázení

pěstounských rodin a služby pro pěstounské rodiny. Poslední kapitola se zabývá spoluprací v kontextu sociální práce, která zahrnuje podkapitoly týkající se samotné spolupráce oddělení sociálně-právní ochrany dětí a neziskových organizací, dále oblastí působnosti při zajišťování náhradní rodinné péče a dilematy sociálního pracovníka. V závěru se dostávám k celkovému shrnutí teoretické části. Následně se věnuji výzkumné části, kde se zabývám vymezením hlavního cíle a stanovení dílčích cílů výzkumu, s čímž souvisí také vypracování transformační tabulky. Dále popisuji výzkumnou strategii, výzkumný soubor, důvody jeho výběru a případná rizika, průběh výzkumu, popis analýzy získaných údajů a v závěru dojde k celkovému shrnutí výzkumné části. Závěr práce je věnován diskuzi a propojení teoretické a praktické části.

Jak již uvádím v úplném úvodu, domnívám se, že veřejnost nemá dostatečné informace o pěstounské péči. Rozhodla jsem se proto dané téma přiblížit nejen veřejnosti, ale i odborníkům, kteří se danou problematikou pečlivě zabývají. Jedná se o oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázející neziskové organizace v Hradci Králové, které zajišťují péči a podporu dětem, kterým je/bude poskytována náhradní rodinná péče – pěstounská péče. Oslovená pracoviště budou moci vzájemně posoudit, zda je jejich spolupráce dostatečná nebo je potřeba zaměřit se na zlepšení. Tato práce může také pomoci lidem, kteří o pěstounské péči uvažují. Mohli by zde získat potřebné informace, které by jim pomohly získat odpovědi na jejich zatím nezodpovězené otázky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Náhradní rodinná péče v ČR

První mnou zvolená kapitola se věnuje celkové problematice náhradní rodinné péče. V následujících podkapitolách přiblížím samotný pojem – náhradní rodinná péče, její formy a legislativní vymezení, které je nezbytné pro popis dalších kapitol, kde se zabývám pěstounskou péčí a příbuzenskou pěstounskou péčí.

1.1 Vymezení náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je rozsáhlé téma, které s sebou přináší pomoc a podporu dítěti v tíživé životní situaci. Velmi výstižně pojednává o náhradní péči Matějček (in Matějček a kol., 1999, s. 15), který propojuje historii i současnost. *„Přijetí cizího dítěte za vlastní, upravené dnešním právním řádem, má ve své dávné historii zřejmě jednu zřetelnou tendenci hluboce zabudovanou do biopsychické výbavy, s níž lidský rod vstupuje na vývojovou scénu – totiž schopnost chránit nejen své vlastní dítě, nýbrž jakékoliv dítě – schopnost přijmout nejen své vlastní dítě, nýbrž i dítě cizí a pečovat o ně. V říši živočišné je to zjev ne sice výjimečný, nicméně dosti vzácný. Dnešní poznatky z etologie člověka a z biologie chování naznačují, že tato schopnost je dána nejen matkám či ženám obecně, což by se dalo vysvětlit specificky ženskou hormonální činností, nýbrž i mužům.“* Na historii a přiblížení současné situace navazuje Nožířová (2012), která se věnuje již konkrétní formě náhradní rodinné péče – pěstounské péči, kterou popisuje jako určitou formu náhradní rodinné péče, která je poskytována těm dětem, které nejsou tzv. „právně volné“, nemají kvalitní rodinné zázemí a mohou pobývat například v ústavním zařízení.

Náhradní rodinná péče je rozdělena do několika základních forem. Jedná se o osvojení, poručenství, opatrovnictví, svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče a již výše zmíněnou pěstounskou péčí, které se věnuje tato diplomová práce. S tím nezbytně souvisí také základní legislativa vymezující náhradní rodinnou péči.

1.2 Formy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je široké téma, které lze rozdělit do pěti forem, které se náhradní rodinnou péčí zabývají. Tyto formy náhradní rodinné péče zajišťují dítěti potřebnou podporu a pomoc v případě, že biologičtí rodiče neplní své funkce, které by při zajišťování dostatečného vývoje a péče o dítě měli zvládat.

První formou náhradní rodinné péče je **osvojení**. Dle § 794 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, můžeme osvojení definovat jako přijetí cizí osoby – dítěte za vlastní. Dítě přichází do rodiny, která ho přijímá za vlastní a dochází zde k navázání vztahu mezi osvojitelem a osvojencem, který je stejný jako mezi biologickým rodičem a dítětem (§ 795). Velmi mě zaujal popis osvojení od Gabriela a Nováka (2008), kteří osvojení vnímají jako nejvyšší možnou formu náhradní rodinné péče, jež je nejčastěji realizovaná. Velkou výhodou je, že osvojitelé získávají osvojením stejná práva, jaká mají ke svým dětem biologičtí rodiče. **Poručenství** je druhá forma náhradní rodinné péče. Pokud není žádný z rodičů, který má a vykonává rodičovskou odpovědnost vůči svému vlastnímu dítěti, soud stanoví tomuto dítěti poručníka (z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 928 odst. (1)). Poručník je osoba, která vůči dítěti zastává všechna práva a povinnosti jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost (§ 928 odst. (2)). Zaujalo mě pojetí poručenství od Zezulové (in Pugnerová a Kvintová, 2016), která popisuje poručenství jako speciální formu pěstounské péče. Pěstounské rodiny se mohou stát zákonnými zástupci dítěte, ale v jeho rodném listě zůstávají uvedeni biologičtí rodiče nikoliv jména pěstounů. **Opatrovnictví** dítěte je opět upraveno občanským zákoníkem (z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 943 – § 952). Opatrovníka jmenuje soud v několika případech: 1) pokud hrozí střet zájmů mezi dítětem a jinou osobou, 2) pokud zákonný zástupce dostatečně nehájí zájmy dítěte, 3) pokud je to v zájmu dítěte zapotřebí z nějakého jiného důvodu, 4) pokud tak stanoví zákon (§ 943). **Svěření dítěte do péče jiné osoby** je další forma náhradní rodinné péče. Pokud o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, tak soud může svěřit dítě do péče jiného člověka. Soud určí, kdo bude o dítě pečovat. Je vhodnější, pokud se bude jednat o osobu příbuznou či blízkou (z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 953 odst. (1) a § 954 odst. (2)).

Stejně jako je uvedeno v občanském zákoníku, tak Vlasatá (in Kukla a kol., 2016) tvrdí, že většinou je přednost dána příbuzným dítěte nebo těm, kteří mají k dítěti blízký vztah. Poslední je **pěstounská péče**, která tvoří vlastní kapitolu (viz kapitola 2 – Pěstounská péče). Pokud se o dítě nemůže starat žádný z rodičů nebo poručník, může soud svěřit dítě do pěstounské péče (z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 958 odst. (1)).

1.3 Legislativní vymezení náhradní rodinné péče

Do legislativního vymezení lze zařadit **Ústavu České republiky** (z. č. 1/1993 Sb.), kde můžeme například nalézt článek 4, který hovoří o ochraně základních práv a svobod soudní mocí. V souvislosti s Ústavou lze hovořit o **Listině základních práv a svobod**, která je součástí ústavního pořádku ČR. Článek 6 odst. (1) v Listině základních práv a svobod, usnesení č. 2/1993 Sb., výstižně popisuje, že má každý jedinec právo na život, který by měl být pod ochranu ještě před narozením. Nárok na náhradní práva a svobody mají všichni bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka, majetku, barvy pleti atd. (čl. 3 odst. (1)). Následně jsem vybrala **Úmluvu o právech dítěte** (sdělení č. 104/1991 Sb.), kde mě zaujal článek 20 odst. (1), který pojednává o tom, že pokud dítě dočasně nebo trvale nemůže žít ve svém rodinném prostředí nebo ve vlastním zájmu nemůže být ponecháno ve zmíněném prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc, kterou zajišťuje stát. Jako další zákon jsem vybrala **zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**. Především právní úprava se zabývala ochranou všech lidí, avšak tento zákon se věnuje výhradně dětem a jejich bezpečí a řádnému vývoji. Vnímám ho proto jako jeden z nejdůležitějších. Sociálně-právní ochrana dětí dbá především na ochranu práv dítěte a jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, na ochranu zájmů dítěte, jež souvisí s ochranou jeho jmění, dále se věnuje působením, která vedou k obnovení narušených funkcí v rodině, a v neposlední řadě klade důraz na zabezpečení náhradního rodinného prostředí, pokud dítě nemůže být trvale či dočasně vychováváno ve své vlastní rodině. S tímto zákonem souvisí také zákon č. 89/2012 Sb., **občanský zákoník**, který se v předešlé kapitole věnoval formám náhradní rodinné péče. Občanský zákoník se také zabývá tím, že každý jedinec má právo na ochranu svého života a zdraví. Je kladen důraz například na

svobodu, důstojnost i soukromí (z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 3 odst. (1) písm. a)). Poslední zákon, který jsem vybrala je **zákon** č. 108/2006 Sb., **o sociálních službách**, který poskytuje všem osobám bezplatné zajištění základního sociálního poradenství, které nabízí možnosti řešení jejich nepříznivé sociální situace či její případné předcházení (z. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 2 odst. (1)).

Do legislativní úpravy náhradní rodinné péče můžeme dále zařadit: zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře; zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu; zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Právní úprava zajišťuje dětem bezpečí a řádný vývoj, chrání jejich práva a v neposlední řadě jim poskytuje možnost žít v klidném prostředí.

2 Pěstounská péče

Následující kapitola se věnuje konkrétní formě náhradní rodinné péče, přičemž se jedná o pěstounskou péči. Nejprve jsem se rozhodla přiblížit vznik a zánik pěstounské péče, její zprostředkování, se kterým souvisí také vysvětlení rozdílu mezi zprostředkovanou a nezprostředkovanou pěstounskou péčí. V další podkapitole se věnuji formám pěstounské péče.

2.1 Vznik, zprostředkování a zánik pěstounské péče

Nejprve se zaměřím na vznik pěstounské péče. Podle Bubleové (in Matějček a Koluchová et al., 2002), jsou opuštěné děti, které vyžadují kromě trvalé individuální péče i dlouhodobou výchovu v náhradní rodině, vhodnými dětmi pro pěstounskou péči. Dále používá spojení „sociálně osiřelé děti“. V tomto případě se jedná o děti, které mají žijící matku a otce nebo alespoň jednoho z rodičů, kteří se nemohou, nechtějí nebo třeba neumí o dítě postarat. Dítě může přicházet do nové rodiny z porodnice, z kojeneckých nebo dětských domovů, diagnostických ústavů apod. Další možností je příchod do nové rodiny z té původní, v níž dítě nemůže zůstat z nejrůznějších důvodů. Při vzniku pěstounské péče jsou pěstounské rodiny srozuměny s tím, že nejsou zákonnými zástupci dítěte, nedochází ke změně jeho rodného listu, pěstouni nemají rodičovská práva a netýká se jich ani vyživovací povinnost.

Dalším důležitým bodem je zprostředkování, kdy zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí upravuje v paragrafu 19a odst. (1) zprostředkování osvojení a pěstounské péče, které spočívá ve vyhledávání dětí, které potřebují zajištění péče v náhradním rodinném prostředí; ve vyhledávání vhodných fyzických osob; v odborné přípravě vhodných fyzických osob; ve výběru určité fyzické osoby, která je vhodná stát se osvojitelem nebo pěstounem daného dítěte a následnému zajištění osobního seznámení dítěte a této osoby. Uvedené informace doplňuje Pazlarová (2016), která tvrdí, že na zprostředkování náhradní péče se mohou podílet pouze orgány a instituce, které jsou zákonem stanoveny jako například obecní úřady

s rozšířenou působností, krajské úřady MPSV atd., přičemž v České republice zajišťují zprostředkování pěstounské péče krajské úřady. Proces zprostředkování se uskutečňuje pouze na základě žádosti fyzické osoby, jež musí splňovat určité podmínky: má zájem přijmout dítě, musí být občanem ČR a má zde trvalý pobyt. V této souvislosti dochází k odlišení pojmů **zprostředkovaná pěstounská péče** a **nezprostředkovaná pěstounská péče**, kdy existují určité situace, ve kterých ke zprostředkování nedochází. „*U pěstounské péče se jedná o situaci, kdy o svěřeni dítěte do péče požádá příbuzný dítěte, nebo osoba, která je dítěti a rodině blízká. V těchto případech podává žádost na svěřeni dítěte do pěstounské péče žadatel přímo soudu a nežádá o zprostředkování příslušné orgány sociálně-právní ochrany dětí.*“ (Pazlarová, 2016, s. 32)

Poslední bod této podkapitoly se týká zániku pěstounské péče, který může proběhnout několika způsoby. Pokud dojde k zásadní změně poměrů nebo k neshodě mezi rodiči a pěstounskou rodinou v důležité záležitosti, která se týká dítěte, může dítě, rodič ale i pěstoun podat návrh k soudu na změnu práv a povinností vyplývajících z pěstounské péče, zrušení pěstounské péče nebo další rozhodnutí (z. č. 89/2012 Sb., § 969). Dítě může odejít z pěstounské péče, pokud nastanou tyto situace: dítě dosáhne dospělosti (zletilosti), na základě rozhodnutí soudu je pěstounská péče zrušena, dojde k odchodu dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu nebo ukončení pěstounské péče nastane z jiných důvod například úmrtím dítěte nebo pěstouna, osvojením dítěte, které je v pěstounské péči, rozhodnutím o poručenství atd. (Pazlarová, 2016).

V závěru této podkapitoly uvádím pojetí pěstounské péče z pohledu Goodyer, které mě velmi zaujalo. Goodyer (2011) tvrdí, že výchova v pěstounské péči je považována za zákonem danou službu, jejíž předpisy a struktury stanovuje legislativní a politický rámec, ale také je třeba si uvědomit, že je poskytována odborníky sociální práce i pěstounskými rodinami.

2.2 Formy pěstounské péče

V následující podkapitole se zaměřím na dvě formy pěstounské péče. Kukla a Schneiberg (in Kukla a kol., 2016) rozděluje pěstounskou péči na individuální, kam řadí příbuzenskou (např. prarodiče) a nepříbuzenskou (např. dlouhodobá pěstounská péče) a na skupinovou, kam řadí pěstounské páry, SOS dětské vesničky a již zmiňovanou pěstounskou péči na přechodnou dobu. Rozhodla jsem se pro dělení podle MPSV ČR (2015). Jedná se o pěstounskou péči na přechodnou dobu a pěstounskou péči dlouhodobou, která souvisí také s příbuzenskou pěstounskou péčí.

Nejprve se budu věnovat pěstounské péči na přechodnou dobu. Dítě, které prochází touto formou pěstounské péče, je svěřeno pěstounské rodině na dobu určitou. Lze říci, že se jedná o dočasné řešení, které trvá maximálně jeden rok, kdy nastává přechodné období, ve kterém si biologičtí rodiče dítěte srovnávají svůj život a upravují podmínky, aby byly vhodné pro návrat dítěte zpět. Pokud se to biologickým rodičům nepodaří nebo to není z různých hledisek možné, přechází dítě do dlouhodobé péče, kam kromě pěstounské péče může patřit také osvojení (Děti patří domů, z. s., 2018). Podle Zezulové (2012) by měla pěstounská péče na přechodnou dobu pomoci v souvislosti s dočasnou nepřítomností biologických rodičů, při dlouhodobé nebo opakované léčbě, při výkonu trestu a v dalších případech. Pokud by se jednalo o tuto formu pěstounské péče, měl by být kladen důraz na profesionalitu pěstounských rodin, která by měla být také součástí týmu, jenž pracuje s rodinou. Souhlasně se Zezulovou vnímá pěstounskou péči na přechodnou dobu také Arnoldová (2016), která tuto formu pěstounské péče popisuje jako poskytnutí rodičům dostatek času na to, aby si mohli upravit svou situaci tak, aby se do jejich péče mohlo navrátit dítě nebo aby se pro něho vyhledala náhradní rodina.

Další formou je dlouhodobá pěstounská péče, kdy je dítě svěřeno do pěstounské rodiny na dobu, která není známá. Většinou to bývá až do zletilosti dítěte. Jedná se o to, že nemusí nastat podmínky vhodné pro návrat dítěte do své biologické rodiny.

Pokud se dítě ocitá v dlouhodobé pěstounské péči, vzniká oboustranný vztah. Dítě přijímá pěstounskou rodinu za svou a postupem času oslovuje pěstouny „mami“ a „tati“ a stejně tak i rodina přijímá za své dítě. Přestože je v názvu dlouhodobá, jedná se o omezenou dobu, kdy péče není trvalá. Z dlouhodobé pěstounské péče se dítě může vrátit zpět ke svým biologickým rodičům, přejít do jiné formy náhradní péče, přejít do ústavní výchovy nebo zůstat v pěstounské rodině do své dospělosti a následně se osamostatnit (MPSV ČR, 2015). Pazlarová (2016, s. 129) vnímá dlouhodobou pěstounskou péči z tohoto hlediska: *„Dlouhodobě tvoří zhruba polovinu pěstounů prarodiče. Ze statistik i reakcí pracovníků z terénu se zdá, že dochází k nárůstu počtu prarodičů v roli pěstounů. Tento nárůst je dáván do souvislosti s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která vstoupila v platnost k 1. 1. 2013. Početně poměrně stabilní skupinu tvoří další příbuzní, kteří se stávají pěstouny necelé pětiny dětí.“* Příbuzenská pěstounská péče se nese celou danou prací a především výzkum je na tomto typu pěstounské péče založen. Příbuzenské pěstounské péči se věnuje celá třetí kapitola. V závěru uvádím pojetí, které mě velmi zaujalo. Schofield a Ward (2011) tvrdí, že kontakt mezi dítětem, které je v pěstounské péči a jeho rodiči je jakási nit, která udržuje ve většině případů jejich vztah stále naživu.

3 Příbuzenská pěstounská péče

Třetí kapitola nese název Příbuzenská pěstounská péče. Jedná se o blíže specifikovanou pěstounskou péči, na které se podílí příbuzní dítěte. Tato kapitola se zabývá základním vymezením samotného pojmu. Dále se zaměřuji na dohodu o výkonu pěstounské péče, doprovázení pěstounských rodin a služby nabízené pěstounským rodinám.

3.1 Základní vymezení příbuzenské pěstounské péče

Příbuzenská pěstounská péče je v České republice aktuálním tématem. Pazlarová (2016) uvádí, že má Česká republika jedno z předních míst v počtu příbuzenských pěstounských péčí. „*Celkově tedy zhruba dvě třetiny všech pěstounů tvoří příbuzní.*“ (Pazlarová, 2016, s. 129) Bubleová a Kovařík (in Gabriel a Novák, 2008) tvrdí, že příbuzenská pěstounská péče tvoří přibližně jednu třetinu všech pěstounských péčí. Na základě dostupných statistických dat ukazují, že došlo mezi lety 1995–1997 k poklesu počtu pěstounské péče, která byla zajišťována prarodiči dítěte z 1234 na 782. V roce 2006 z celkového počtu 4715 pěstounských rodin byly pěstounské péče realizované prarodiči zastoupeny ve 2250 případech. Je zřejmé, že došlo k nárůstu této formy pěstounské péče.

Příbuzenská pěstounská péče může vznikat na základě několika příčin – rodiče se o dítě nemohou, neumí nebo nedovedou starat, nechtějí se o něho starat nebo ze strany rodičů dochází k týrání a zneužívání (Matějček, Dunovský, Prokopec in Krtičková, 2017). V souvislosti s problematikou příbuzenské pěstounské péče uvádí Krtičková (2017) několik možností vzniku této formy pěstounské péče. Patří sem tragédie v rodině, nedostatečná péče nebo selhání péče.

Z uvedeného textu je zřejmé, že příbuzenská pěstounská péče se stále rozrůstá. Uvedené příčiny vzniku příbuzenské pěstounské péče jsou velmi úzce propojeny s výzkumnou částí, neboť dílčí cíl I.3 se zabývá zjištěním, jaké jsou podle sociálních pracovníků a pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací nejčastější příčiny vzniku příbuzenské pěstounské péče.

3.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Dohoda o výkonu pěstounské péče je nezbytnou součástí celého procesu pěstounské péče. Je upravena zákonem o sociálně-právní ochraně dětí (z. č. 359/1999 Sb.). V lednu 2013 došlo k novele tohoto zákona a od té doby je každý pěstoun povinen sepsat dohodu o výkonu pěstounské péče. Pěstoun má právo vybrat si, s jakou organizací či institucí dohodu sepíše. Následně se tato organizace nebo instituce stane primárním poskytovatelem služeb. Dohoda s sebou přináší právo na využití těchto služeb a také dohled nad plněním povinností. Mezi organizace a instituce, které mohou uzavírat dohody s pěstounskými rodinami (mají pověření od krajského úřadu), patří například neziskové organizace, orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) nebo samotné kraje (Děti patří domů, z. s., 2018). Lexová (in Pazlarová, 2016, s. 73) tvrdí, že *„účelem dohod o výkonu pěstounské péče je vymezení rozsahu podpory rodinám a zvýšení kvality výkonu pěstounské péče s ambicí profesionalizace úrovně pěstounů a zlepšení péče o ohrožené děti.“* Dohody vychází z toho, že každé dítě má jiné potřeby a každá pěstounská rodina nabízí odlišné možnosti zázemí i jiné podmínky. Dohoda je chápána jako smluvní vyjádření spolupráce mezi doprovázející organizací a pěstounskou rodinou na poskytování podpory a služeb (Lexová in Pazlarová, 2016).

Některé organizace se kromě náležitostí, jež uvádí zákon, zaměřují na konkrétní službu, kterou následně rozvíjejí. Jedná se buď o různorodou nabídku služeb, nebo finanční dotace, které jsou nad rámec zákona (Děti patří domů, z. s., 2018). Jednotlivým službám se věnuje podkapitola 3.4.

3.3 Doprovázení pěstounských rodin

Doprovázení lze definovat jako poskytování služeb, které vedou k naplňování stanovených povinností, jež vyplývají ze zákona o náhradní rodinné péči (Centrum sociální pomoci a služeb o.p.s., 2018). Lexová a Pazlarová (in Pazlarová, 2016) definují doprovázení jako službu poskytovanou pěstounům, která je tvořena službami, jež jsou vymezeny zákonem o sociálně-právní ochraně dětí i dalšími službami a činnostmi. Další doplňující definice vnímá doprovázení jako společnou

cestu náhradní rodiny a organizace týkající se vytvoření fungující rodiny, jež zajistí dětem zdravý vývoj (Arkáda – sociálně psychologické centrum, z.ú., 1994–2017). Následující definice je ze Sborníku příspěvků k provázení náhradních rodin (Rozum a Cit, 2012), přičemž doprovázení vymezuje jako službu, která je zaměřená na podporu náhradní rodiny jako celého systému. Podle Lexové a Pazlarové (in Pazlarová, 2016) se doprovázení skládá z těchto dílčích částí: podpora pěstounů, podpora dítěte a podpora rodiny jako celku. V prvním případě se klíčový pracovník setkává s pěstounskými rodiči v jejich domácnosti i mimo ni alespoň jednou za 2 měsíce. Kontakty však mohou probíhat častěji. Záleží na potřebách pěstounů. Klíčový pracovník a pěstouni „*se věnují zvyšování kompetencí pěstounů, plánování služeb pro dítě a rodinu, hledání řešení nastalých situací.*“ (Lexová a Pazlarová in Pazlarová, 2016, s. 84) Dále také dochází k pomoci při navázání kontaktu s biologickými rodiči. V případě podpory dítěte je nejdůležitější navázat vztah mezi dítětem a klíčovým pracovníkem, který pomáhá při naplňování potřeb dítěte i řešení určité situace. Podpora je poskytována všem dětem v rodině – přijatým i vlastním. Poslední podpora se týká rodiny jako celku. Ze strany klíčového pracovníka dochází k podpoře a ocenění rodiny i blízkého sociálního okolí, dalších příbuzných. Důležitá je podpora, pocit sounáležitosti i společné rozhodování při událostech v rodině (Lexová a Pazlarová in Pazlarová, 2016).

Doprovázení poskytuje pěstounům pomoc a podporu při řešení různých situací jejich života. V rámci doprovázení jsou pěstounským rodinám poskytovány určité služby, které jsou upraveny v dohodě o výkonu pěstounské péče. Typy služeb, jež jsou poskytovány pěstounům v rámci doprovázení, upravuje dohoda o výkonu pěstounské péče. Jejich rozsah je uveden v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí a „*základní nabídka by měla být pro všechny pěstounské rodiny stejná.*“ (Lexová a Pazlarová in Pazlarová, 2016, s. 87) Následující podkapitola se zabývá jednotlivými službami.

3.3.1 Služby pro pěstounské rodiny

V České republice se postupně pro náhradní rodiny vytváří síť odborných služeb (Bubleová et al., 2014). Organizace, pro kterou se pěstoun rozhodne a kde podepíše dohodu o výkonu pěstounské péče, musí zajistit návštěvu u pěstounů alespoň jednou

za 2 měsíce; pomoc s asistovaným kontaktem, který probíhá s biologickými rodiči dítěte; 24 hodin bezplatného vzdělávání; pokud má pěstoun zájem, tak zajistit odbornou péči minimálně jednou za 6 měsíců; 14 dní péče o dítě, aby mohl mít pěstoun volno na odpočinek; dohled související s výkonem pěstounské péče a zaslání jednou za 6 měsíců vypracovanou zprávu příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí (Děti patří domů, z. s., 2018).

Následně se věnuji dvěma doprovázejícím organizacím, na které je zaměřen výzkum této práce. První je Centrum pěstounských rodin z.s. (2012), které na základě dohody o výkonu pěstounské péče nabízí výchovné poradenství a podporu, poskytuje vzdělávací semináře a pobyty, zajišťuje organizaci respitních pobytů pro děti nebo proplácí takové respitní služby, které si pěstouni sami zvolí, poskytuje psychologické a terapeutické služby, zajišťuje asistované kontakty mezi dítětem a biologickými rodiči a podává pomocnou ruku při zpracování životního příběhu dítěte. Dále nabízí supervize, kurzy (např. bezpečné zacházení s kojencem a volnočasové aktivity – např. keramika, výlety, kreativní tvoření). Druhou organizací je Salinger, z.s. středisko Stopa čápa (2016–2018), jež se zaměřuje na následující oblasti – asistované kontakty s biologickou rodinou, práce s minulostí dítěte, vztahy sourozenců i vztahy se školou, pomoc při jednání s úřady a orientací v legislativě, která se týká náhradní rodinné péče, zajištění pomoci terapeutů a psychologů, poskytování odlehčovacích pobytů pro děti, krátkodobé hlídání dítěte (do 20 hod.) a zaměření na finanční gramotnost rodiny a s tím související hospodaření s penězi. Pro porovnání uvádím také organizaci Dobrá rodina o.p.s. se sídlem v Praze (2015), která kromě podpory a poradenství, vzdělávání, asistovaných kontaktů, odborné pomoci a pomoci s péčí o svěřené dítě nabízí například i služby, jako je pomoc dobrovolníků, kluby pro děti podle jejich věku či doučování.

Z výše uvedeného výčtu služeb pro pěstounské rodiny je zřejmé, že se nabídka může lišit na základě výběru organizace. Pěstoun má možnost výběru organizace včetně služeb, které mu budou nejvíce vyhovovat. Pokud zjistí, že není s doprovázející organizací spokojen, může odejít a vybrat si jinou.

4 Spolupráce v kontextu sociální práce

Poslední kapitola diplomové práce se věnuje spolupráci v kontextu sociální práce. V následujících podkapitolách se zaměřuji na spolupráci mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a neziskových organizací, na přiblížení kompetencí, úkolů a rolí sociálního pracovníka při výkonu náhradní rodinné péče v souvislosti s vymezením oblasti působnosti při zajišťování náhradní rodinné péče. Závěrečná podkapitola se zabývá dilematy sociálního pracovníka.

4.1 Spolupráce oddělení SPOD a neziskových organizací

Podle Hellebrandové (in Hanušová a Hellebrandová, 2006) je potřeba zastávat interdisciplinární přístup („working together“), na jehož základě pracují odborníci společně, ve vzájemné kooperaci a spolupráci, nikoliv vedle sebe nebo nezávisle na sobě. Shodně se také vyjadřuje Večerka a Štěchová (2015), kteří tvrdí, že smysluplná a účelná sociálně-právní ochrana dětí by nebyla myslitelná bez spolupráce s jednotlivými zainteresovanými subjekty. Vždy je důležité dbát na propojení určitých služeb od různých institucí. Pokud jednotlivé subjekty pracují na vysoké úrovni, avšak nespolupracují spolu, může dojít až k poškození klienta. Příkladem může být úmrtí dítěte, kdy se následně řeší, která instituce má za to zodpovědnost – orgán sociálně-právní ochrany dětí, nezisková organizace, škola, lékař atd. (Hellebrandová in Hanušová a Hellebrandová, 2006).

Poskytování rychlé a kompletní péče je pozitivum celé spolupráce. Na druhou stranu zde mohou být určitá úskalí, která mohou ztěžovat nebo dokonce znemožňovat interdisciplinární spolupráci. Jedná se o stereotypy; kooperaci, která není dostatečná; mocenské zájmy i kulturu organizace; konkurenci mezi jednotlivými organizacemi; důvěru klienta v určitou organizaci; nevyjasněné role; rozdílný status samotných profesí; nedostatečnou důvěru v souvislosti s kompetentností jiných odborníků týmu (Hellebrandová in Hanušová a Hellebrandová, 2006). Je také zřejmé, že sociální pracovníci na oddělení sociálně-právní ochrany dětí mají na starost mnoho případů, proto nemají prostor na návštěvy v rodině několikrát za týden i na to, aby je vedli

v péči o dítě a domácnost (Kopřivová in Sociální práce č. 3/2009). Celkovou problematiku spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí a neziskových organizací shrnuje Šimková (2012), která tvrdí, že velká míra odpovědnosti související s vyhodnocováním situace dítěte i jeho rodiny bude vždy ležet na pracovnících OSPOD. S tím souvisí také určité postupy, se kterými nemusí klient souhlasit – dohled, neohlášená návštěva atd. Na straně sociálních služeb (myšleno neziskové organizace i služby, jež jsou zřizované obcemi) dochází ke spolupráci s klientem, která se projevuje jako důraz na vlastní rozhodnutí klienta včetně jejích následků. Tudíž práce sociální služby, která má pověření k sociálně-právní ochraně dětí, bude vždy vypadat jinak než práce OSPOD. Tyto rozdíly však lze řešit dvěma způsoby. Může se domluvit nejmenší, elementární spolupráce, jejíž výhodou je, že subjekty vzájemně respektují své kompetence (je jasně dáno, kdo provádí kontrolu, kdo pomoc). Nevýhodou ale může být, když situace konkrétního klienta vyžaduje větší propojení sociálně-právní ochrany dětí a služeb, klient získává odlišné informace od samotných profesionálů nebo se od klienta žádá plnění cílů, které nejsou v souladu. Další možností je dojednat nejtěsnější spolupráci, jejíž výhodou je právě větší propojení obou subjektů. Nevýhoda může být v tom, že bude docházet k častějším rozporům mezi jednotlivými subjekty.

4.2 Oblast působnosti při zajišťování NRP

Působnost můžeme chápat jako okruh záležitostí, ve kterém je konkrétnímu orgánu veřejné správy umožněno, aby na základě platného právního řádu autoritativně – mocensky rozhodoval, neboli vytvářel a prosazoval svou vůli (Duda, 2002). Zákon o sociálních službách (z. č. 108/2006 Sb., § 5, odst. (1), (2)) upravuje působnost v oblasti sociálních služeb. Státní správu vykonává Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, okresní správy sociálního zabezpečení a Úřad práce ČR. V rámci sociálních služeb sem patří také obce a kraje.

Následující odstavec se věnuje oddělení sociálně-právní ochrany dětí, které spadá pod Odbor sociálních věcí a zdravotnictví na Magistrátu města Hradec Králové

(MM HK). Důvodem výběru je to, že MM HK je mimo jiné obecním úřadem obcí s rozšířenou působností a zároveň zde probíhala část výzkumu. S oblastí působnosti jsou propojeny i úkoly, které odbor zastává. Mezi trvale svěřené úkoly v kontextu samostatné působnosti patří například výkon sociálně-právní ochrany dětí či zajištění agendy finančních příspěvků určených pro neziskové projekty v rámci sociálních služeb a rodiny a sociální prevence. Mezi úkoly v rámci přenesené působnosti patří například vyhledávání dětí, jichž se týká sociálně-právní ochrana, dále také rozhoduje o výchovných opatřeních a následně sleduje jejich účinnost nebo poskytuje nezbytnou péči o dítě, které se ocitlo v krizové situaci (Tengler, 2018). Pracovníci na oddělení zajišťují sociálně-právní ochranu dětí ve čtyřech následujících oblastech – péče o rodinu a děti, kuratela dětí a mládeže (jedná se o problematiku související se závadovým chováním a trestnou činností dětí a mládeže), týrané, zneužívané nebo zanedbávané děti nebo náhradní rodinná péče, kterou se zabývám v další podkapitole (Žalud, 2018).

Neziskový sektor je tvořen organizacemi, které nejsou založeny na ekonomickém zisku a pokud nějaký zisk je, vkládá se zpět do činnosti organizace. Nestátní neziskové organizace pracují například v těchto veřejně prospěšných oblastech – sociální služby, péče o zdravotně postižené nebo se podílí na řešení sociálních patologií. Hlavním rysem a silnou stránkou neziskového sektoru je různorodost (Vajdová, 2005).

Oblast působnosti při zajišťování náhradní rodinné péče souvisí s kompetencemi a úkoly sociálního pracovníka při výkonu náhradní péče. Tím se zabývá následující podkapitola.

4.3 Kompetence a úkoly sociálního pracovníka při výkonu NRP

Pojem kompetence může být chápán jako způsobilost. Představuje soubor předpokladů k určité činnosti (Hroník, 2006). Matoušek (2008, s. 84) uvádí ve Slovníku sociální práce vymezení pojmu kompetence sociálního pracovníka podle Havrdové. „Podle Z. Havrdové je kompetence funkcionální projev dobře zvládané

a uznávané profesionální role sociálního pracovníka, jejíž součástí jsou odborné znalosti, schopnost reflektovat adekvátně kontext a citlivě aplikovat hodnoty profese.“ Ve spolupráci s dalšími pracovníky sestavila Havrdová (1999) soustavu základních kompetencí. 1) Rozvíjet účinnou komunikaci, kdy pracovník umí naslouchat a zajišťovat podmínky pro komunikaci mezi klienty, skupinami i celými komunitami. Snaží se klienty motivovat ke změně. 2) Orientovat se a plánovat postup, přičemž v rámci spolupráce s klienty a dalšími zainteresovanými subjekty má pracovník přehled o potřebách a zdrojích a následně plánuje postupy. 3) Podporovat a pomáhat k soběstačnosti, kdy pracovník podporuje klienty, aby využili své síly a schopnosti a dokázali přijmout zodpovědnost. 4) Zasažovat a poskytovat služby v souvislosti s přiměřenou podporou, péčí, ochranou i kontrolou, ale také v rámci zapojení se do prevence. 5a) Přispívat k práci organizace, přičemž tato kompetence se vztahuje na pracovníky, kteří přispívají k hodnocení i zlepšování práce organizace a efektivně využívají všechny dostupné zdroje. 5b) Přispívat k práci organizace, přičemž tato kompetence se vztahuje na studenty, kteří se orientují v organizaci, chápou své postavení v konkrétním týmu, spolupracují s kolegy a plní svou roli. 6) Odborně růst, kdy pracovník je schopen řídit svůj osobní a odborný růst, rozhodovat se, spolupracovat, dosahovat stanovených cílů atd.

Kompetence jednotlivých pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí i doprovázejících neziskových organizací upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí (z. č. 359/1999 Sb.), přičemž doprovázející organizace vycházejí z dohody o výkonu pěstounské péče, kterou tento zákon upravuje (§ 47b) a oddělení sociálně-právní ochrany dětí vychází kromě uvedeného zákona také ze zákona o sociálních službách (z. č. 108/2006 Sb., § 109), který uvádí, že sociální pracovník zajišťuje sociální agendu, vykonává sociální šetření, poskytuje sociálně právní a sociální poradenství, krizovou pomoc, sociální rehabilitaci, koordinuje poskytování sociálních služeb, provádí depistážní činnost atd. Kompetence velmi úzce souvisí s úkoly sociálního pracovníka, které vnímám jako velmi podobné až shodné označení pro kompetence nebo také doplňující povinnosti, které zákon nevymezuje. S tím souvisí i role sociálního pracovníka při výkonu náhradní rodinné péče, kterými se zabývá následující podkapitola.

4.4 Role sociálního pracovníka při výkonu NRP

Podle Řezníčka (1994) vykonávají sociální pracovníci více rolí, které se vzájemně prolínají. 1) Pečovatel či poskytovatel služeb pomáhá klientům v každodenním životě s činnostmi, které nejsou schopni zvládnout sami. 2) Zprostředkovatel služeb pomáhá se získáním kontaktu s potřebnými sociálními zařízeními. 3) Cvičitel, též učitel sociální adaptace, který pomáhá s úpravou chování, aby klienti mohli lépe řešit své problémy. 4) Poradce nebo terapeut pomáhá se získáním náhledu na klientovy postoje, pocity, způsoby jednání, které vedou k osobnímu růstu. 5) Případový manažer se snaží zajistit, koordinovat, vybrat a poskytovat nepřetržité služby – především u klientů, kteří mají větší množství potřeb. 6) Manažer pracovní náplně je vnímán jako organizátor, který plánuje intervenci, sleduje kvalitu související s poskytováním služeb a zpracovává informace. 7) Personální manažer, který poskytuje výuku, konzultace, supervizi atd. 8) Administrátor je vedoucí pracovník nebo ředitel konkrétního zařízení, který plánuje, zavádí a rozvíjí způsoby práce, služby i programy. 8) Činitel sociálních změn. Jedná se o člověka, který se angažuje při samotné identifikaci i následném řešení širších společenských problémů.

V celé diplomové práci a především ve výzkumné části při kladení otázek vnímám stanovení role sociálního pracovníka na kontrolní a pomáhající. Výstižné rozdělení nabízí Úlehla (1999), který tvrdí, že vše, co pracovník udělá, lze vnímat jako pomoc nebo kontrolu. Tedy buď pracovník klientovi pomáhá, nebo ho kontroluje. Pokud však pracovník vykonává dozor například nad dodržováním práv dítěte, nebrání mu to, aby zároveň poskytoval pomoc, která je zaměřená na posílení rodiny. Kontrolu chápe jako nevyhnutelnou, potřebnou a účelnou a pomoc jako užitečnou, příjemnou a respektující. Rozdíl mezi pomocí a kontrolou je v tom, že kontrola stojí na zájmech jiných lidí než konkrétního člověka, o kterého je postaráno, přičemž pomoc vnímá jako dojednaný způsob spolupráce, kterou si sám klient přeje – pracovník udělal nabídku a klient si ji zvolil. Pracovník by měl umět rozlišovat mezi pomocí a kontrolou, jelikož nelze, aby dělal obojí najednou – buď kontroluje, nebo klientovi pomáhá. Metodická příručka s názvem Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte (Nadační fond J&T, 2014) vymezuje role a náplň práce pro orgán

sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a pro konkrétní služby. OSPOD zastává nejdůležitější roli a má největší odpovědnost. Řídí a koordinuje podporu a pomoc poskytovanou dítěti, rodině a také pečujícím příbuzným. Role OSPOD je informační a poradenská. Má na starosti vyhodnocovat situaci dítěte i celé rodiny, vypracovávat individuální plán ochrany dítěte, svolávat případové konference atd. Dále sem patří sociální služba, kde je spolupráce dítěte, rodiče či pečující osoby se sociální službou vždy dobrovolná. Sociální služba může zainteresované subjekty doprovázet celým procesem, který se týká přechodu dítěte do péče příbuzného a pracovníci mohou být oporou pro rodiče například při případových konferencích nebo při tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte. Poslední je pověřená osoba, která přichází, pokud je příbuzný jako osoba pečující. Pověřená osoba pomáhá při naplňování práv a povinností, které náleží osobám pečujícím. Jedná se především o právo na odbornou pomoc, odlehčovací služby, o podporu při kontaktu s biologickým rodičem dítěte atd.

Vymezení rolí je pro sociálního pracovníka velmi důležité. Je potřeba, aby věděl, kdy pomáhá a kdy naopak kontroluje. Může se jednat o dilema, zda v určitou chvíli poskytovat spíše pomoc či provádět kontrolu. S tím souvisí následující kapitola.

4.5 Dilemata sociálního pracovníka

Podle Klimeše (1985) je dilema nutná volba mezi dvěma možnostmi, které se vzájemně vylučují. Musil (2004) se zabývá všedními dilematy řadových pracovníků, přičemž se zaměřuje na dilema mezi komplexními a zjednodušenými cíli; mezi množstvím klientů a kvalitou služeb; mezi neutralitou a favoritismem; mezi jednostranností a symetrií ve vztahu s konkrétním klientem; mezi procedurálním a situačním přístupem; mezi materiální a nemateriální pomocí; zda zasáhnout nebo nezasáhnout.

Jelikož se sociální pracovníci potýkají s celou řadou dilemat, rozhodla jsem se jich vybrat jen několik, která souvisí s náhradní rodinnou péčí. První dilema se týká odebrání dítěte nebo ponechání dítěte v péči rodičů. Týká se situace, kdy je dítě ohroženo zanedbáváním, týráním či sexuálním zneužíváním. Pracovníci mají snahu

s rodinou pracovat, pokud není situace akutní. Jestliže je zřejmé, že rodina bude mít na dítě špatný vliv, dochází k návrhu na odebrání dítěte z péče rodičů. Další dilema se vztahuje k posouzení, zda se v dané rodině používají metody výchovy dítěte, které jsou přiměřené. Pro tento posudek je potřeba, aby pracovníci viděli více interakcí mezi dítětem a rodiči. Jestliže se dítě rodiče bojí, vnímají to pracovníci jako používání nevhodných výchovných metod. Třetí dilema se týká toho, jak zjistit, co je v nejlepším zájmu dítěte, pokud dojde k těžkým rozvodovým sporům rodičů. Pracovníci se řídí tím, co bude nejlepší pro dítě a zároveň respektují, že má dítě právo na kontakt s oběma rodiči. Pracovníci se dále zabývají dilematem, jak posoudit rodičovské kompetence někoho, kdo je drogově závislý a s tím souvisí i naplňování dalších podmínek týkajících se výchovy dítěte, které s tímto rodičem žije. V případě, že dojde k ponechání dítěte u matky, je to téměř vždy navázáno na formální i neformální dohled. Pokud dojde k odebrání dítěte, může se jednat o rizikový faktor pro drogově závislou matku. Poslední dilema souvisí s tím, jak posoudit vhodnost příbuzenské pěstounské péče, ale také jak to odlišit od pokusu týkajícího se zneužití daného institutu. Pracovníci uvádějí případy, ve kterých dochází ke zneužívání příbuzenské pěstounské péče kvůli finančnímu příspěvku (Kaletová in Matoušek a Pazlarová, 2016). Wágnerová (in Matoušek a Pazlarová, 2016) doplňuje uvedená dilemata o dilema mezi nahlašováním a mlčenlivostí, kdy pracovníci OSPOD mají sdílet určité informace o dítěti nebo celé rodině s další organizací. Rodina to může vnímat jako nevídaný zásah. Musil (in Matoušek a Pazlarová, 2016) doplňuje další dilema – zasáhnout či nezasáhnout (například odchod dítěte či rodiče z rodiny nebo naopak jejich návrat do rodiny). Jedná se o rozhodování, která souvisí s vhodným zahájením intervence.

Poslední podkapitola zahrnuje pouze úzký výčet dilemat, který však výstižně ukazuje na to, s čím se musí sociální pracovníci potýkat. Je zřejmé, že vždy jednají v zájmu dítěte. Jednalo se o popis dilemat sociálních pracovníků působících na OSPOD, avšak podle získaných odpovědí na základě kladených otázek ve výzkumné části si myslím, že jedním z hlavních dilemat sociálních pracovníků, kteří pracují v neziskových organizacích, je, které informace sdílet pracovníkům OSPOD a které nikoliv, protože by mohlo dojít ke ztrátě důvěry ze strany klientů. Zákon o sociálních

službách (z. č. 108/2006 Sb.) pojednává v § 100, odst. (1) o mlčenlivosti, kdy zaměstnanci obcí, krajů, státu i poskytovatelů sociálních služeb jsou povinni zachovávat mlčenlivost o údajích souvisejících s osobami, jimž jsou poskytovány sociální služby nebo také příspěvek, které při výkonu své profese získají, pokud není stanoveno jinak. Na druhou stranu v § 100a, odst. (1) je uvedeno, že poskytovatel sociálních služeb má povinnost na písemnou žádost sdělit OSPOD údaje, které jsou nezbytné pro poskytování sociálně-právní ochrany. Tyto údaje se týkají osoby, jíž byla na základě rozhodnutí OSPOD uložena povinnost využívat odbornou poradenskou pomoc dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí (z. č. 359/1999 Sb.). Z hlediska poskytovatelů sociálních služeb se jedná o složitou situaci.

5 Shrnutí teoretické části

Teoretická část diplomové práce se dělí na čtyři hlavní kapitoly, které spolu nezbytně souvisí. První kapitola se zabývá systémem náhradní rodinné péče v ČR, přičemž záměrem celé kapitoly je, aby veřejnost blíže porozuměla samotné náhradní rodinné péči a co vše pod ní můžeme řadit. Ve výzkumné části mi první kapitola nabízí rozšíření znalostí, které jsou pro správné zpracování odpovědí na kladené otázky nezbytné. Důležitá je především kapitola týkající se legislativy, neboť při výzkumu jsem se setkávala především se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, který je jedním z nejdůležitějších zákonů pro danou oblast. Dostatečné informace ohledně náhradní rodinné péče vedou k zajištění nové rodiny i bydlení pro děti, které nemají takové štěstí v péči vlastních biologických rodičů. První kapitolu jsem zvolila také proto, jelikož mezi formy náhradní rodinné péče patří stěžejní pojem celé diplomové práce – pěstounská péče, kterou se zabývá druhá kapitola.

Mezi formy pěstounské péče patří příbuzenská pěstounská péče, která je velmi důležitým termínem, na který se zaměřuje realizovaný výzkum. Můj zájem padl na pěstounskou péči jako jednu z forem náhradní rodinné péče, neboť je dle mého názoru důležité, aby dítě udržovalo kontakt se svou biologickou rodinou. Jedná se však o individuální situaci, neboť jak vyplývá z textu, ne všechny děti mají se svými rodiči dobré zkušenosti. Druhá kapitola mi ve výzkumné části pomůže při navazování kontaktu se sociálními pracovníci, neboť se v některých odpovědích setkávám s tím, že pracovníci vnímají odpověď pro pěstounskou péči i příbuzenskou pěstounskou péči stejnou. Je tomu tak například u otázky vztahující se k dohodě o výkonu pěstounské péče, k doprovázení pěstounských rodin a nabízeným službám pro tyto rodiny, jelikož sociální pracovníci během výzkumu nerozlišovaly dohodu pro klasické pěstouny a dohodu pro příbuzenské pěstounské rodiny.

Třetí kapitolu považuji za stěžejní, jelikož se věnuje pojmu příbuzenská pěstounská péče. V textu je uvedeno, že přibližně dvě třetiny všech pěstounských rodin tvoří příbuzní dítěte. Tento pojem se stal také významným pro celou výzkumnou část. Ke třetí kapitole se v rámci výzkumu vztahuje především stanovení hlavního cíle

a příčin příbuzenské pěstounské péče. V první podkapitole se zabývám stanovením několika příčin, na jejichž základě vzniká příbuzenská pěstounská péče. Ve výzkumné části mě zajímá, zda pracovnice zmíní i jiné příčiny, které nejsou v teoretické části uvedeny.

Poslední kapitola je zaměřena na spolupráci v kontextu sociální práce, která mi při zpracování výzkumné části poskytuje širší nabídku odpovědí na otázky ze strany sociálních pracovníků, neboť některé pracovnice si nejsou jisté, jak mají na určité otázky odpovědět. Tato kapitola se ve výzkumné části vztahuje ke kompetencím, úkolům a rolím, které sociální pracovníci zastávají a především ke vzájemné spolupráci mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícími neziskovými organizacemi. Z teoretických poznatků vyplývá, že konkrétní spolupráce může mít své výhody i nevýhody.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Metodická část

Následující úsek diplomové práce vychází z poznatků, kterými se zabývá výše uvedená teoretická část. Věnuje se popisu realizovaného výzkumného šetření, které se mimo jiné skládá z odpovědí na kladené otázky. Tato část vede k naplnění hlavního cíle diplomové práce. Pro přehlednost slouží transformační tabulka (viz Tabulka 1).

6.1 Hlavní cíl výzkumu a výzkumné dílčí cíle

Hlavním cílem je komparovat odlišnosti v pojetí pěstounské péče ze strany oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.

DC I. Komparovat, jakým způsobem vymezují hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.

DC II. Komparovat, jakým způsobem vnímají vzájemnou působnost v kontextu příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.

DC III. Komparovat, jakým způsobem vnímají doprovázení pěstounských rodin sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.

DC IV. Komparovat, jak vnímají vzájemnou spolupráci v rámci příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací z hlediska úspěšnosti.

6.2 Zvolená výzkumná strategie

Pro danou diplomovou práci jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii, kdy jsem pro realizaci výzkumu vybrala polostrukturované rozhovory se sociálními pracovníky a pracovníci (viz Příloha 1), studium dokumentů a pozorování. Gavora (2000) uvádí, že hlavním cílem kvalitativního výzkumu je porozumět člověku, kdy chápeme jeho názory, jak on vidí určité věci a zároveň posuzuje své jednání. Všechny rozhovory probíhaly jednotlivě, aby měly pracovnice možnost dostatečné otevřenosti při odpovědích a mohly se zabývat detailním rozбором jednotlivých otázek. V rámci studia dokumentů jsem se věnovala mimo jiné zákonům, které problematiku náhradní rodinné péče výstižně popisují. Vybrané zákony jsou popsány také v teoretické části. Jedná se o zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a další zákony, jež se zabývají náhradní rodinnou péčí. V rámci této výzkumné techniky jsem získávala spoustu informací také z dostupných webových stránek a letáků, které popisují činnosti a další potřebné údaje. Na základě pozorování jsem se snažila zjišťovat, jak sociální pracovnice reagují na konkrétní otázky v závislosti na jejich věku, co je znepokojuje nebo naopak při jaké otázce se jim zlepšila nálada. Zaměřila jsem se také na odbornost jednotlivých pracovníků.

Velkou výhodou ve zvolené výzkumné strategii shledávám v tom, že jsem měla možnost osobního kontaktu se všemi pracovníci, který vnímám jako důležitou součást při kladení jednotlivých otázek, neboť pokud nebude pracovník něčemu rozumět, může se ihned doptat a svou odpověď upřesnit. Osobní kontakt mi také přinesl mnoho příběhů z praxe, které doplnily mé poznatky získané při tvorbě teoretické části i samotných rozhovorech. Další výhody i nevýhody, které souvisí s kvalitativním výzkumem lze najít v přílohách (viz Příloha 2).

Před samotným procesem pokládání otázek jsem pracovnice seznámila s tématem, cílem práce i jednotlivými otázkami. Tento krok mi přijde důležitý nejen v rámci polostrukturovaného rozhovoru, neboť pracovník má možnost získat přehled o tom, jakým tématem se budeme v následujícím čase zabývat a na co se budou kladené otázky zaměřovat.

6.3 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Tabulka 1: Přehled transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

<p>Hlavní cíl: Komparovat odlišnosti v pojetí pěstounské péče ze strany oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.</p>			
Dílčí cíle		Indikátory	Tazatelské otázky
<p>DC I. Komparovat, jakým způsobem vymezují hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovníce oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.</p>	<p>DC I.1 Zjistit, jak vymezují hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovníce oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.</p>	<p>definování hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče</p>	<p>TO1: Jak byste vymezil/a hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče na Vašem pracovišti?</p>
	<p>DC I.2 Zjistit, jak vzájemně vnímají vymezení hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovníce</p>	<p>odlišnosti v definování hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče</p>	<p>TO2: Jaké odlišnosti vnímáte ve vymezení hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče ze strany oddělení sociálně-právní</p>

	oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.		ochrany dětí a ze strany doprovázejících neziskových organizací?
	DC I.3 Zjistit, jaké jsou podle sociálních pracovníků a pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací nejčastější příčiny vzniku příbuzenské pěstounské péče.	příčiny vzniku příbuzenské pěstounské péče	TO3: Jaké jsou podle Vás nejčastější příčiny vzniku příbuzenské pěstounské péče?
DC II. Komparovat, jakým způsobem vnímají vzájemnou působnost v kontextu příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovníci oddělení	DC II.1 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vzájemně vnímají své kompetence	kompetence v kontextu příbuzenské pěstounské péče	TO4: Jaké kompetence zastává v kontextu příbuzenské pěstounské péče oddělení sociálně-právní ochrany dětí a jaké doprovázející neziskové

sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.	v kontextu příbuzenské pěstounské péče.		organizace?
	DC II.2 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vzájemně vymezují jednotlivé úkoly v rámci příbuzenské pěstounské péče.	úkoly v rámci příbuzenské pěstounské péče	TO5: Jaké úkoly v rámci příbuzenské pěstounské péče má na starosti oddělení sociálně-právní ochrany dětí a jaké doprovázející neziskové organizace?
	DC II.3 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vzájemně chápou své role, které při výkonu	role při výkonu příbuzenské pěstounské péče	TO6: Jakou roli při výkonu příbuzenské pěstounské péče vykonává oddělení sociálně-právní ochrany dětí a jakou doprovázející neziskové organizace?

	příbuzenské pěstounské péče zastávají.		
DC III. Komparovat, jakým způsobem vnímají doprovázení pěstounských rodin sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně- právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.	DC III.1 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně- právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vnímají dohodu o výkonu pěstounské péče.	dohoda o výkonu pěstounské péče	TO7: Jak vnímáte dohodu o výkonu pěstounské péče – je podle Vás spíše přínosem či přítěží pro pěstounské rodiny? Proč?
	DC III.2 Zjistit, jaké služby pro pěstounské rodiny by podle sociálních pracovníků a pracovnic oddělení sociálně- právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací měly nabízet doprovázející organizace na	nabízené služby pěstounským rodinám	TO8: Jaké služby pro pěstounské rodiny by podle Vás měly nabízet doprovázející organizace na základě uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče?

	základě uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče.		
	<p>DC III.3 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovníce oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací definují doprovázení pěstounských rodin.</p>	doprovázení pěstounských rodin	TO9: Jak byste vymezil/a doprovázení pěstounských rodin?
<p>DC IV. Komparovat, jak vnímají vzájemnou spolupráci v rámci příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovníce oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací</p>	<p>DC IV.1 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovníce oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací hodnotí vzájemnou spolupráci z hlediska úspěšnosti.</p>	vzájemná spolupráce z hlediska úspěšnosti	TO10: Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícími neziskovými organizacemi z hlediska úspěšnosti?

z hlediska úspěšnosti.	<p>DC IV.2 Zjistit, jaké výhody podle sociálních pracovníků a pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací s sebou přináší vzájemná spolupráce.</p>	výhody spolupráce	TO11: Jaké výhody podle Vás s sebou přináší vzájemná spolupráce?
	<p>DC IV.3 Zjistit, jaké nevýhody podle sociálních pracovníků a pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací s sebou přináší vzájemná spolupráce.</p>	nevýhody spolupráce	TO12: Jaké nevýhody podle Vás s sebou přináší vzájemná spolupráce?

Zdroj: Autorka

6.4 Popis výzkumného souboru a zdůvodnění jeho výběru

Výzkumný soubor tvoří tři subjekty, které vzájemně spolupracují v oblasti pěstounské péče. Výběr byl záměrný a byl stanoven na základě několika společných bodů: zajišťování náhradní rodinné péče na území Hradce Králové, práce s pěstounskými rodinami, vzájemná spolupráce všech subjektů (oddělení sociálně-právní ochrany dětí i neziskových organizací, pracovník/pracovnice má ve své klientele určitý podíl příbuzenských pěstounských rodin, aby byl/a schopen/schopna o daném tématu hovořit. Na neziskové organizace byl kladen další požadavek: organizace poskytuje doprovázení pěstounských rodin.

Výzkumný soubor tvoří Magistrát města Hradec Králové (MM HK) – oddělení sociálně-právní ochrany dětí, které se zaměřuje na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti, které vyplývají z rodičovské odpovědnosti nebo nevykonávají či zneužívají práva, která z rodičovské odpovědnosti také vyplývají. Dále se zaměřuje na děti, které jsou v péči jiné osoby, než je rodič, avšak daná osoba neplní povinnosti, které z této péče plynou. Jedná se také o děti, které vedou nemravný či zahálčivý život. Může se jednat také o děti, které opakovaně utíkají od svých rodičů nebo od osob, které jsou odpovědné za jejich výchovu. Sociálně-právní ochrana se zabývá také dětmi, na kterých byl spáchán trestný čin nebo je podezření na jeho spáchání, který ohrožoval jejich zdraví, život, lidskou důstojnost či jmění. Na Magistrátu města Hradec Králové jsou v rámci oddělení sociálně-právní ochrany dětí zajišťovány čtyři oblasti v souvislosti se sociálně-právní ochranou dětí. Jedná se o péči o rodinu a děti, kuratelů dětí a mládeže, týrané, zneužívané a zanedbávané děti a náhradní rodinnou péči (Žalud, 2018). V rámci náhradní rodinné péče vykonávají pracovníci a pracovnice mnoho činností, avšak vybrala jsem jednu, která je stěžejní pro danou podkapitulu – zajištění uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a následné dohlížení na jejich dodržování (Žalud, 2018). Dále jsem oslovila dvě doprovázející organizace se sídlem v Hradci Králové – Centrum pěstounských rodin z.s. (CPR) a Salinger, z.s. středisko Stopa čápa. Salinger, z.s. poskytuje pomoc a podporu dětem, mládeži, biologickým i náhradním rodinám, kterou zajišťuje prostřednictvím svých středisek – Budulínek (centrum pro rodiny s dítětem/děťmi),

NZDM Modrý pomeranč (nizkoprahov e zařizení pro děti a ml adeř, doprovází mladé lidi k dospělosti), Triangl (pomáhá rodinám vytv arat bezpečný a stabilní domov pro jejich děti), Centrum S ıťovka (záchraná síť pro rodiny s dítětem/dětmi), KC ZIP (komunitní centrum, podporuje rodiny pří řešení situace, s n ıř si neumí poradit), poslední a pro dané téma zásadní je Stopa  apa, kde pracovníci pomáhají v oblasti náhradní rodinné péče (Salinger, z.s., 2016–2018). Středisko Stopa  apa pomáhá zajistit dítěti bezpe n e přostřed ı, které bude vhodn e pro jeho řádní vývoj, sniřuje rizika, jeř jsou spojená s přechodem dítěte do péče náhradních rodi u nebo návratem do jeho vlastní rodiny, doprovází náhradní rodinu v situacích, které jsou spojené s výchovou dítěte, podporuje kontakty mezi dítětem a biologickou rodinou, pokud je to v jeho zájmu, pomáhá dítěti, aby porozumělo a n asledn e se vyrovnalo s historií i vztahem k rodi u, poskytuje dítěti i p e uj ıc ı osobě dostatek informací týkajících se nastalé situace a informace poskytuje také zájemcům a řadatel um o náhradní rodinnou p e ı (Salinger, z.s., 2016–2018). Druhou doprovázející organizací je Centrum pěstounský rodin z.s. (2012), jehoř cílem je zvyřovat informovanost náhradních rodi u o jejich př avech a n asledn e poskytovat pomoc pří jejich naplňování, poskytovat informace náhradním rodi u o nabízený ch slouřb ach, poskytovat podporu náhradním rodinám pří p e ı o dítě, pomáhat pří za eľňov an ı dítěte, které řije v náhradní rodině, do b eřn eho řivota, vzdělávat odborníky a spolupracující neziskové organizace v rámci náhradní rodinné péče, poskytovat podporu pří spolupřáci subjektů, které působí v oblasti sociálně-přávní ochrany dětí, pomáhat rodinám i ostatním klientům pří řešení jejich přobl em u, jeř souvisí s NRP, poskytovat pomoc pří zprostředkování kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou, zvyřovat p ev edom ı veřejnosti o celkov e problematice náhradní rodinné péče, zm ırn ovat v ychovn e obtíže, které se týkají přıjat y ch dětí, sledovat a poskytovat podporu pří naplňování p třeb dítěte, jeř vyrůstá v p e ı náhradních rodi u, zajistit náhradním rodi u, aby mohli sdílet své zkušenosti, vzdělávat se a konzultovat přobl emy v kontextu náhradní rodinné péče.

Výzkumní vzorek tvoří 9 informantů – 3 z oddělení SPOD (oddělení sociálně-přávní ochrany dětí), 3 z CPR z.s. (Centrum pěstounský rodin z.s.) a 3 ze Stopy  apa (Salinger, z.s.). Mezi informanty není řádní sociální pracovník – muř.

Tímto bodem je potvrzen celospolečenský stereotyp, že sociální práce je zajišťována především ženami. Výzkumný soubor zahrnuje ženy různých věkových kategorií, tudíž je zajímavé slyšet a porovnat názory mladších a starších pracovníků.

Před zahájením rozhovoru jsem kromě představení tématu kladla pracovnícím také otázky související s věkem, místem výkonu práce i délkou výkonu NRP a péčovské péče, neboť jsou důležité z toho hlediska, že můžeme porovnat, jak odpovídá pracovníce ve věku mezi 21–30 a jak pracovníce ve věku mezi 61–70. Věk je uveden v tomto rozmezí kvůli ochraně získaných údajů. Pro přehlednost slouží následující tabulka (viz Tabulka 2).

Tabulka 2: Přehled sociálních pracovníků, které vykonávají příbuzenskou péčovskou péči

Informanti	Věk	Pohlaví	Místo výkonu práce	Délka výkonu práce v oblasti péčovské péče
I1	51–60	žena	oddělení SPOD	17 let
I2	31–40	žena	oddělení SPOD	2 roky
I3	21–30	žena	oddělení SPOD	4 roky
I4	51–60	žena	CPR z.s.	9 let
I5	41–50	žena	CPR z.s.	5 let
I6	51–60	žena	CPR z.s.	5 let
I7	61–70	žena	Stopa čápa	42 let
I8	31–40	žena	Stopa čápa	5 měsíců
I9	31–40	žena	Stopa čápa	1 rok

Zdroj: Autorka

Během úvodní části rozhovoru jsem se pracovnic ptala na tyto otázky: „Jak dlouho pracujete v oblasti náhradní rodinné péče? Jak dlouho pracujete v oblasti pěstounské péče? Jak dlouho pracujete na tomto pracovišti? Jak dlouho vykonáváte tuto pracovní pozici?“ Avšak jelikož odpovědi (roky) na uvedené otázky byly u některých informantů podobné až shodné, rozhodla jsem se vybrat pouze otázku: „*Jak dlouho pracujete v oblasti pěstounské péče?*“, jejíž výsledky jsou zaznamenány v posledním sloupci výše uvedené tabulky.

6.5 Průběh výzkumu

Realizovaný výzkum probíhal ve třech fázích, které jsem se rozhodla pro přehlednost rozdělit do jednotlivých podkapitol. Jedná se o předvýzkum, ve kterém docházelo ke studiu potřebných zdrojů a oslovování jednotlivých sociálních pracovníků, samotný průběh sběru dat a způsob zpracování získaných údajů.

6.5.1 Předvýzkum

Při výběru tématu diplomové práce jsem přemýšlela, jakou cílovou skupinu zvolit, protože každá je svým způsobem zajímavá. Jelikož mě vždy zajímala práce s dětmi, rozhodla jsem se pro oblast náhradní rodinné péče. Můj zájem padl na pěstounskou péči, která poskytuje dětem náhradní rodinu i kontakt se svou vlastní.

Nejprve jsem se zaměřila na předvýzkum, který je založen na studiu dokumentů, zákonů, odborné literatury, elektronických zdrojů atd., abych měla dostatečné informace o cílové skupině i celkové problematice náhradní rodinné péče. Jelikož je dané téma rozsáhlé, rozhodla jsem se blíže zabývat příbuzenskou pěstounskou péčí, která, jak je uvedeno v teoretické části práce, tvoří přibližně dvě třetiny všech pěstounských rodin. I v tomto bodě jsem se ujistila, zda budu mít dostatek potřebných zdrojů k vypracování diplomové práce. Součástí předvýzkumu byl také kontakt se sociálními pracovníky, kdy jsem zjišťovala, zda budou ochotni poskytnout mi rozhovor týkající se pěstounské péče. Pracovnicím jsem telefonicky nebo prostřednictvím elektronické komunikace přednesla téma i hlavní cíl práce, zvolenou výzkumnou strategii a jaké pracovníky a pracovnice s jakou pracovní

náplní pro svůj výzkum hledám. První kontakt proběhl v únoru 2017, kdy jsem kontaktovala vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí i doprovázejících neziskových organizací, kteří se mnou následně domlouvali případné termíny rozhovorů nebo mě odkázali přímo na jednotlivé pracovníce. Když jsem se ujistila, že mám dostatek potřebných zdrojů a pracovníci jsou ochotni poskytnout mi svůj čas na rozhovor, rozhodla jsem se přistoupit k realizaci samotného výzkumu.

6.5.2 Průběh sběru dat

Od února 2017 docházelo k postupnému domlouvání spolupráce prostřednictvím telefonické nebo elektronické komunikace, přičemž v říjnu 2017 došlo k prvnímu osobnímu kontaktu se sociální pracovníci na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Jelikož všechny pracovníce jsou velmi časově vytížené, byla jsem vděčná, že si na mě udělaly čas. Poslední rozhovor se uskutečnil v jedné z doprovázejících organizací v únoru 2018.

Rozhovory probíhaly jednotlivě v klidné a tiché místnosti, přičemž všechny pracovníce si na mě udělaly dostatek času, aby byl prostor pro případné dotazy a doplňující informace. Nejprve jsem pracovníce seznámila s průběhem celého rozhovoru, následně jsem jim popsala téma, hlavní cíl a dílčí cíle, seznámila je s otázkami, které jim budou kladeny, vysvětlila jim, proč jsem si zvolila polostrukturované rozhovory a v závěru jsem je požádala o vyplnění souhlasu se zpracováním údajů a zda si jejich odpovědi mohou nahrávat na diktafon. Jelikož všechny pracovníce souhlasily, mám rozhovory na diktafon nahrané, tudíž se mi získané odpovědi lépe přepisovaly. Všechny rozhovory se časově vešly do 50 minut, některé však trvaly i před zapnutím nebo po vypnutí diktafonu, jelikož my pracovníce vyprávěly příběhy z praxe, které obohatily mé znalosti získané během tvorby této diplomové práce. Délka rozhovoru se odvíjela podle toho, zda byly pracovníce při odpovědích na otázky dostatečně otevřené či nikoliv, jelikož z jednotlivých rozhovorů je zřejmé, že některé pracovníce nemají chuť se některými otázkami zabývat.

6.5.3 Způsob zpracování získaných údajů

V předchozí kapitole uvádím, že jsem pro získání odpovědi použila diktafon, který shledávám jako velké pozitivum, neboť pokud bych si vše zapisovala pouze ručně, nemusela bych mít odpovědi úplné a případně by to mohlo rušit i samotné informantky. Nahrávky z rozhovorů mi poskytly také připomenutí toho, zda pracovnice na otázky reagovaly klidně, nervózně či našťvaně.

Výstižně pojednává o analýze kvalitativních dat Šed'ová (in Švaříček, Šed'ová a kol., 2007), která popisuje otevřené kódování. Nejprve je analyzovaný text (například přepsaný rozhovor) rozdělen na jednotky (slovo, větu atd.), kdy je následně každé jednotce přidělen určitý kód (jméno či označení). Postupně je vytvořen seznam existujících kódů, který vede k tomu, že lze začít se systematickou kategorizací. Shodně jsem získané údaje zpracovávala také v této diplomové práci. Všechny rozhovory jsem nejprve přepsala a následně porovnávala jednotlivé odpovědi, kde jsem postupně docházela ke stanovení konkrétních kategorií, které byly uvedeny na základě toho, zda se odpovědi shodovaly či lišily. Následně došlo k celkovému shrnutí dílčích cílů a hlavního cíle, přičemž v úplném závěru nastalo propojení teoretických poznatků s realizovaným výzkumem.

6.6 Rizika a omezení výzkumu a výzkumné strategie

Realizovaný výzkum zahrnuje několik drobných rizik a omezení, kterým se věnuji v následujícím textu. Uvedené limity však nemají zásadní vliv na celkovou výzkumnou část. Jedná se spíše o doplňující připomínky související s celou diplomovou prací.

Při tvorbě výzkumu shledávám tři drobná omezení. První limit souvisí s tím, že výzkumný vzorek tvoří pouze ženy, tudíž jsem neměla možnost porovnat odpovědi od mužské části populace. Již mnohokrát jsem se setkala s tím, že na sociální práci je pohlíženo spíše jako na ženskou profesi. Uvedený případ tento stereotyp potvrzuje. Další limit shledávám v tom, že jsem výzkum prováděla pouze v Hradci Králové. Pokud by realizace výzkumu probíhala i v jiných městech (Praha, Brno atd.), mohlo

by dojít k zevšeobecnění zjištěných informací. V uvedeném případě tomu tak není a skutečný výzkum lze vztahovat pouze k Hradci Králové. Poslední limit vnímám v tvorbě jednotlivých kategorií při analýze získaných údajů. Pokud by totiž dané kategorie tvořila jiná osoba, mohlo by dojít k odlišnému zpracování samotných kategorií.

V rámci zvolené výzkumné strategie shledávám velké pozitivum v tom, že sociálním pracovním byly kladeny otevřené otázky, které mi rozšířily poznatky získané při studiu dokumentů, neboť pracovníce mohly rozsáhleji na položenou otázku odpovědět či doplnit příběhy z praxe. S tím souvisí také osobní kontakt, při kterém jsem měla možnost vnímat pocity a reakce jednotlivých pracovníků na konkrétní otázky. Nevýhodou zvolené výzkumné strategie je časová náročnost, která se týká domlouvání termínu schůzky, neboť pracovníce jsou velmi pracovně vytížené a také průběhu samotného rozhovoru. Další riziko vnímám v malém počtu informantů, tudíž by nemělo docházet k zobecňování získaných poznatků.

6.7 Reflexe etických rizik

V rámci následující podkapitoly neshledávám zásadní etická rizika. Všechny rozhovory probíhaly dobrovolně se souhlasem sociálních pracovníků, přičemž vše je ošetřeno písemným souhlasem. Pracovníce byly v úvodu seznámeny s průběhem našeho sezení, s tématem i hlavním cílem diplomové práce. Byly jim předneseny výzkumné otázky, přičemž pokud by měly pracovníce pocit, že něčemu nerozumí, byly upozorněny, že se mohou kdykoliv během rozhovoru zeptat, případně se ujistit, že otázku správně pochopily. Rozhovory neprobíhaly pod nátlakem, jednalo se o dobrovolnou spolupráci.

Všechny pracovníce byly před zahájením rozhovoru ujištěny, že se jedná o anonymní rozhovor, kdy budou zpracovány jejich odpovědi, avšak místo jména bude uveden termín informant/ka – I. Pokud by se mnou pracovníce sdílely problém, který by se týkal například vzájemné spolupráce či jiných důležitých bodů, mou povinností by bylo zachovat mlčenlivost, pokud by si konkrétní pracovníce nepřála uveřejnit získanou informaci.

6.8 Analýza získaných údajů

DC I. Komparovat, jakým způsobem vymezují hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.

První dílčí cíl se vztahuje k vymezení hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče a porovnání, jak hlavní cíl vnímá oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. Velmi důležité je také zjištění, jaké příčiny vedou ke vzniku příbuzenské pěstounské péče. Dotazovala jsem se pomocí otázek **TO1 – TO3**.

DC I.1 Zjistit, jak vymezují hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.

Nejprve jsem pomocí **TO1** získala odpovědi týkající se stanovení hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče.

- **Blaho a zájem dítěte**
- **Zajištění péče a výchovy dítěte**
- **Kontakt s biologickými rodiči dítěte**
- **Doprovázení pěstounských rodin**
- **Pomoc a podpora rodinám**

Blaho a zájem dítěte

Do dané kategorie patří pouze I1, která tvrdí, že uvedený hlavní cíl se netýká pouze příbuzenské pěstounské péče, ale celkově OSPOD. I1 říká, že hlavním cílem „*je blaho dítěte, zájem dítěte dle Úmluvy o právech dítěte.*“

Zajištění péče a výchovy dítěte

Uvedená kategorie zahrnuje I2, I4 a I6, kteří se na hlavním cíli téměř shodují. Jedná se o zajištění péče příbuzenskou formou, zajištění bezpečí a výchovy dítěte či výchovu a dovedení dítěte k plnohodnotnému a samostatnému životu. Zmíněné informantky jsem do této kategorie zařadila kvůli tomu, jak samostatně a téměř shodně odpovídaly na kladené otázky týkající se hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče. „*Zajištění péče o dítě příbuzenskou formou, pokud nemůžou rodiče.*“ (I2) Hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče je podle I4 „*péče o dítě nebo zajištění jeho bezpečí a výchovy.*“ I6 chápe hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče stejně jako pro každou pěstounskou péči a tvrdí, že je to „*výchova dítěte a dovést ho k plnohodnotnému životu, samostatnému.*“

Kontakt s biologickými rodiči dítěte

Následující kategorie pojímá opět pouze jednu informantku – I3. Hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče vnímá I3 jako „*kontakt s biologickou rodinou, případně navrácení, pokud to jde.*“

Doprovázení pěstounských rodin

Poslední kategorie se věnuje odpovědím I5 a I9, které vnímají hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče v doprovázení pěstounských rodin. I5 vnímá hlavní cíl takto: „*...poskytnout to doprovázení podle zákona.*“ Shodně na I5 navazuje také I9: „*...naším cílem je doprovázení pěstounských rodin, zejména teda jakoby příbuzných, aby to dítě v té rodině dobře fungovalo, aby ta pěstounská péče vůbec jako vydržela.*“

Pomoc a podpora rodinám

Daná kategorie se vztahuje k I7 a I8, které chápou hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče v tom, že se rodinám pomáhá a poskytuje podpora při fungování celé rodiny. „*Tím hlavním cílem je pochopitelně pomáhat rodinám...*“ (I7). Následně I7 doplňuje, že se jedná o rodiny, „*který byly více méně okolnostmi přinuceny vzít si do péče dítě z příbuzenského poměru...*“ I8 vymezuje hlavní cíl příbuzenské

pěstounské péče takto: „...podpořit vlastně fungování dál prostě té rodiny, aby se v podstatě nemusel, aby nemuselo dojít k tomu, že prostě dítě bude nějakým způsobem jako z té rodiny někam jako odebraný jinam.“

DC I.2 Zjistit, jak vzájemně vnímají vymezení hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.

Odpovědi související s DC I.2 jsem získala pomocí stanovené otázky **TO2**. Sociální pracovnice se měly zaměřit na porovnání, jak hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče vnímá oddělení sociálně-právní ochrany dětí a jak doprovázející neziskové organizace, zda dochází k odlišnostem.

- **Stejný cíl**
- **Rozdílná klientela**
- **Doprovázení vs. koordinace celého případu**
- **Materiální zajištění rodiny**

Stejný cíl

Více než polovina informantek se shoduje na tom, že oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázející neziskové organizace mají stejný cíl. Souhlasně odpovídá I1, I4, I6, I7, I9. „Já se domnívám, že máme cíl jakoby stejný.“ (I1) „Tak to já nevím, jestli vnímám nějaké rozdíly.“ (I4) Podle I6 „v cíli není žádný rozdíl.“ „Měli bysme mít shodný cíl.“ (I7) „...mělo by to být jako stejný...“ (I9)

Rozdílná klientela

Do následující kategorie patří I2 a I3, které odlišnosti v hlavním cíli vztahují ke klientům, přičemž souhlasně tvrdí, že oddělení sociálně-právní ochrany dětí se zaměřuje především na děti a doprovázející organizace na pěstouny. „...naším klientem je prioritně dítě a doprovázející organizace má prioritním klientem pěstouna.“ (I2) I3 je z oddělení SPOD a pohlíží na otázku ohledně odlišností ve vymezení hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče stejně, kdy tvrdí, že

doprovázející organizace jsou navázány na „*dospělý pečující osoby a my se zaměřujeme především na zájem toho dítěte...*“

Doprovázení vs. koordinace celého případu

Následující kategorie pojímá pouze jednu informantku. Jedná se o I5, která tvrdí, že hlavním cílem doprovázejících organizací je doprovázení a v rámci oddělení sociálně-právní ochrany dětí považuje za hlavní cíl koordinaci celého případu. „*Tím naším hlavním cílem je teda doprovázení a v rámci toho ty další služby a OSPOD má ze zákona vlastně ochraňovat nebo koordinovat celej ten případ.*“ (I5)

Materiální zajištění rodiny

Daná kategorie je tvořena jednou informantkou I8, která se v rámci odlišností ve vymezení hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče zaměřuje na „*materiální zabezpečení jakoby té rodiny.*“ Rozdíl vnímá především v tom, že doprovázející organizace funguje spíše jako podpora, kdy se snaží „*zajišťovat jakoby tu službu, tu péči a tu podporu.*“ (I8) A OSPOD je spíš zdrojem, který může „*rozhodovat o tom, zda ty prarodiče získají teda jako třeba i finanční jako nějaký prostředky na tu péči nebo ne.*“ (I8)

DC I.3 Zjistit, jaké jsou podle sociálních pracovníků a pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací nejčastější příčiny vzniku příbuzenské pěstounské péče.

Pomocí TO3 se věnuji získání odpovědí na otázku týkající se stanovení nejčastějších příčin vzniku příbuzenské pěstounské péče.

- **Nemožnost či neschopnost rodičů pečovat o dítě z různých příčin**

V rámci dílčího cíle I.3 jsem stanovila pouze jednu kategorii Nemožnost či neschopnost rodičů pečovat o dítě z různých příčin. Do uvedené skupiny jsem tedy zařadila I1, I2, I3, I4, I5, I6, I7, I8 a I9. Uvedla jsem pouze jedno rozdělení, jelikož sociální pracovníci buď obecně tvrdí, že se jedná o selhání rodičů či nezvládnutí výchovy dítěte, nebo vyjmenovávají jednotlivé příčiny, které však spadají také do

uvedené kategorie. Pro upřesnění budu nyní jednotlivé informantky citovat. I1 pojímá nejčastější příčiny vzniku příbuzenské pěstounské péče obecněji, přičemž tvrdí, že se jedná o „selhání rodičů z různých příčin...“ Shodně odpovídá také I4: „...selhání péče rodičů a ochota někoho z širší rodiny se o dítě postarat.“ Stejně tak I5 tvrdí, že nejčastější příčinou vzniku příbuzenské pěstounské péče je „selhání těch rodičů nebo jakoby opuštění dětí.“ V obecném měřítku na I1, I4 a I5 navazuje také I3, která říká, že nejčastější příčinou je: „Špatná výchova biologických dětí, tehdy, tedy rodičů.“ Podrobnějším popisem příčin vzniku příbuzenské pěstounské péče se zabývají ostatní informantky I2, I6, I7, I8, I9. „Nemožnost jakoby péče rodičů...“ (I2) „Úmrtí rodiče, tak to pak bývá poručnická, výkon trestu odnětí svobody u rodiče, závislosti, snížené výchovné kompetence, nesvéprávnost, prostě nemožnost zajistit, ten rodič nezvládá výchovu. Nebo nízký věk...“ (I2) Podle I6 patří mezi nejčastější příčiny to, že „nemaj prostředky, nejsou schopni, zdravotní stav, sociální zázemí...“ I7 doplňuje mimo jiné i další příčiny, kam patří „autonehoda rodičů a děti zůstanou naprosto bez rodičů nebo je to drogově, drogová závislost rodičů a tudíž i neschopnost pečovat o děti, jejich způsob života, který se neslučuje s péčí o děti a ty děti jsou zanedbané, opouštěné, nemají tu řádnou péči.“ I8 shledává tři nejčastější příčiny – „úmrtí teda toho rodiče“, „rodič je zbaven rodičovský odpovědnosti“, „selhání toho rodiče“. Poslední je I9, která řadí mezi příčiny „alkohol, drogy, jako špatnej způsob života“ a dále také „úmrtí jako rodičů“.

DC II. Komparovat, jakým způsobem vnímají vzájemnou působnost v kontextu příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.

Druhý dílčí cíl se zaměřuje na vzájemnou působnost oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací v kontextu příbuzenské pěstounské péče. Dílčí cíl II. se vztahuje ke zjištění, jak sociální pracovníci vnímají jednotlivé kompetence, úkoly a role v rámci příbuzenské pěstounské péče. Dotazovala jsem se pomocí otázek TO4 – TO6.

DC II.1 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vzájemně vnímají své kompetence v kontextu příbuzenské pěstounské péče.

Pomocí **TO4** se zabývám jednotlivými kompetencemi sociálních pracovníků na oddělení sociálně-právní ochrany dětí a konkrétních doprovázejících organizací, které pracují v oblasti příbuzenské pěstounské péče.

Rozdělení kompetencí do jednotlivých kategorií bylo pro mě docela obtížné, neboť jsem se v případě některých rozhovorů setkala s tím, že pracovnice byly zaskočeny termínem kompetence a nedokázaly na danou otázku správně odpovědět. Musela jsem uvedený pojem vysvětlit, ale i tak měly některé pracovnice problém s tím, aby uvedly, jaké kompetence má na starosti oddělení sociálně-právní ochrany dětí a jaké kompetence zastávají doprovázející neziskové organizace. Následující dělení je tedy na kompetence oddělení SPOD a kompetence samotných doprovázejících organizací. Následně pod jednotlivé kategorie řadím konkrétní kompetence.

- **Kompetence oddělení SPOD a doprovázejících neziskových organizací**

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí zastává kompetence, jež jsou vymezeny zákonem o sociálně-právní ochraně dětí (z. č. 359/1999 Sb.). II z oddělení SPOD v Hradci Králové říká, že mají „kompetence daný jasně ze zákona 359“. Kompetence doprovázejících organizací jsou také vymezeny zákonem o sociálně-právní ochraně dětí (z. č. 359/1999 Sb.), přičemž podle II „*provázející organizace to mají vymezený, bych řekla, více méně metodikou a standardama*“. I2 doplňuje dané tvrzení tím, že jí „*vadí, že v zákoně SPOD to není jako jednoznačně odlišeno, jaké kompetence má doprovázející organizace, je tam jenom základní výčet*.“ Je zřejmé, že pracovnícím vadí, že nejsou kompetence jasně vymezeny pro jednotlivé spolupracující subjekty.

- **Provázení dítěte vs. provázení pěstounů**
- **Posouzení situace rodiny vs. podpora pěstounů**
- **Zákonné povinnosti oddělení SPOD vs. zákonné povinnosti doprovázejících neziskových organizací**

Provázení dítěte vs. provázení pěstounů

První kategorie se věnuje rozdělení kompetencí v rámci oddělení SPOD a doprovázejících organizací, přičemž na stejném pojetí se shoduje I1, I2, I3. Všechny pracovníce jsou z oddělení SPOD, tudíž je zřejmé, že mají kompetence jasně vymezeny. I1 tvrdí, že „*provázející organizace provázejí pěstouny, to je hlavní rozdíl a my hlavně provázíme dítě nebo my jsme takovým advokátem, ochráncem dítěte, kdyžto provázející je pro pěstouny.*“ Výstižně doplňuje dané tvrzení I2, která poměrně detailně popisuje rozdíl mezi hlavními kompetencemi oddělení SPOD a doprovázejících organizací. I2 z oddělení SPOD říká, „*že my tam za to dítě potom jakoby vystupujeme navenek a obhajujeme ten jeho zájem ve smyslu někých jakoby státních institucí, jo, že ho zastupujeme u soudních řízení a podobně*“, přičemž doprovázející organizace „*pracuje s tím pěstounem a samozřejmě svým způsobem i s tím dítětem*“ (I2). Doprovázející organizace „*mají dohodu uzavřenou s pěstounama, že mají být z pozice pěstounovi a pro to dítě by měl být vždycky jako ten hlavní ten OSPOD.*“ (I2) Do této kategorie řadím také I3, která také vnímá, že OSPOD provází spíše to dítě a doprovázející organizace spíše rodinu. „*Tak neziskovky ty mají čistě provázení, takže návštěvy těch rodin. A my tam jsme za, za to dítě...*“ (I3)

Posouzení situace rodiny vs. podpora pěstounů

Do následující kategorie patří I7 a I8. Pracovníce zahrnují do kompetencí dané rozdělení, přičemž oddělení SPOD má na starosti posoudit celkovou situaci rodiny a doprovázející organizace poskytuje podporu pěstounským rodinám. I8 se domnívá, že OSPOD má ve své kompetenci posoudit konkrétní situaci v souvislosti s tím, jestli „*ta rodina bude mít nárok na tu odměnu.*“ Dále doplňuje, že OSPOD má v kompetenci také prověřovat sociální situace, které se vztahují k bytovým podmínkám, zda je vhodné, „*aby tam dítě vyrůstalo, nebo není to vhodné.*“ (I8) V rámci doprovázejících organizací se podle I8 jedná o „*podporu prostě, zvládání prostě těch jednotlivých situací a problémů a toho všeho, co prostě nastane jakoby v té péči o to dítě.*“ Další kompetence pro doprovázející organizace vidí I8 v tom, že mají pro pěstounské rodiny „*možnost víc jako motivovat a směřovat k některým jako*

věcem, který nejsou úplně jakoby příjemný, protože samozřejmě je tam nutnost třeba vzdělávání“, které patří do zákonných povinností pěstounů. Výstižně se na danou otázku zaměřuje také I7: *„My jako nezisková organizace se snažíme, abysme dali těm pěstounům, příbuzným podporu, aby to zvládli.“* Na druhou stranu pracovnice oddělení SPOD *„do té rodiny mohou daleko víc zasahovat ze zákona a říkám, mají i možnost represe, no, nařídit něco té rodině.“* (I7)

Zákonné povinnosti oddělení SPOD vs. zákonné povinnosti doprovázejících neziskových organizací

Následující kategorie pojímá I4, I5, I6, I9 a také opět I3, která patří také do první kategorie. I3 doplňuje konkrétní kompetence oddělení SPOD, kdy tvrdí, že *„docházíme k soudu, máme práva svolávat případový konference“* a *„jednat se školama, za, za úřad, takže my jsme správním orgánem hlavně.“* Ostatní informantky se zaměřují na vymezení konkrétních kompetencí, jež zastává oddělení SPOD a doprovázející organizace. *„Tak OSPOD tam asi víc spolupracuje vůbec u toho návrhu nebo s tím soudem nebo něco podobného a u nás normálně pak ta rodina přichází, podepisuje dohodu.“* (I4) Následně I4 uvádí konkrétní kompetence vymezené zákonem: *„V podstatě jsou tam jednak ty zákonné nebo věci vyplývající ze zákona, to znamená povinnost návštěv třeba nebo kontaktu jednou za dva měsíce minimálně, povinnost zajistit pro rodinu vzdělávání, třeba někdy ten respit a podobně.“* Dále mají podle I4 rodiny právo na *„zajištění terapeutické podpory“*. Výstižně na to navazuje I5, která shledává pro doprovázející organizace následující kompetence: *„...my ze zákona musíme tu pěstounskou rodinu jednou za dva měsíce nejdéle navštívit, máme teda, píšeme jednou za půl roku zprávu, zprávu z té rodiny a máme vlastně poskytovat vzdělávání...“* Přičemž podle I5 pracovnice na oddělení SPOD *„koordinují celý ten případ.“* I6 také rozděluje kompetence pro oddělení SPOD a doprovázející organizace, kdy tvrdí, že OSPOD *„vytváří IPOD, jo, individuální plán ochrany dítěte, podle kterýho my potom jako pracujeme a kterež kontrolujeme.“* OSPOD dále dle I6 provádí *„kontrolu v rodině jednou za půl roku“* a doprovázející organizace dělají *„asistovaný kontakty“*. Poslední informantka I9 vymezuje kompetence stejně jako I6, kdy říká, že *„OSPOD vlastně plánuje, že jo,*

IPOD toho dítěte, tak my to vlastně pomáháme uvádět jako do praxe no hlavně. Jako že vlastně kontrolujeme, jestli je skutečně naplňovaný.“ Dále také I9 zmiňuje „kontakty s rodinou“ a „terapii“.

DC II.2 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vzájemně vymezují jednotlivé úkoly v rámci příbuzenské pěstounské péče.

Následující otázka byla zjišťována pomocí **TO5**, kde se věnují jednotlivými úkolům sociálních pracovníků na oddělení sociálně-právní ochrany dětí a konkrétních doprovázejících organizací, které pracují v oblasti příbuzenské pěstounské péče.

Tento dílčí cíl velmi úzce souvisí s dílčím cílem II.1, jelikož dotazované pracovnice mnohdy nevnímaly zásadní rozdíl mezi kompetencemi a úkoly. V níže uvedených kategoriích se tedy opět objevují povinnosti jednotlivých subjektů.

- **Kontrola a koordinace vs. podpora a provázení**
- **Chránit zájem dítěte**
- **Povinnosti oddělení sociálně-právní ochrany dětí vs. povinnosti doprovázejících organizací**

Kontrola a koordinace vs. podpora a provázení

Do první kategorie patří I1 a I2. I1 k oddělení sociálně-právní ochrany dětí vztahuje kontrolu a koordinaci jednotlivých složek a za úkol doprovázející organizace považuje podporu a provázení pěstounských rodin. V rámci oddělení SPOD je podle I1 zajišťována „koordinace všech složek, který se, který jsou kolem toho dítěte, ať je to provázející organizace, krajský úřad, škola, lékař, další pomáhající, tak v podstatě všechny informace se k nám sbíhají a my koordinujeme vlastně jako tu, tu práci, aby to bylo v nejlepším zájmu toho dítěte.“ I1 doplňuje, že je to „určitá kontrola těch složek, kontrola, ale zároveň vlastně ta koordinace toho všeho.“ Následně se I1 věnuje úkolům doprovázející organizace, přičemž tvrdí, že „je jen pro pěstouny a měla by vlastně je jen podporovat a provázet při péči a výchově dítěte.“ I2 do této kategorie patří pouze v rámci doprovázející organizace, jelikož hovoří o podpoře

pěstounů. Doprovázející organizace mají na starosti to, „*aby ty pěstouni se cítili komfortně ve své roli, měli vše, co potřebují a zabezpečili dobrou péči tomu dítěti.*“ (I2)

Chránit zájem dítěte

Následující kategorie pojímá I2. Jedná se o zájmy dítěte a jeho řádnou péči. I2 tvrdí, že pracovníce na oddělení SPOD musí „*hájit zájem toho dítěte, že jo, a aby o něj bylo řádně pečováno.*“

Povinnosti oddělení sociálně-právní ochrany dětí vs. povinnosti doprovázejících organizací

Všechny informantky kromě I1 jsou součástí této skupiny. Jelikož jsem se během rozhovorů setkávala s tím, že pracovníce neviděly rozdíl mezi kompetencemi a úkoly, stanovila jsem tuto kategorii s názvem Povinnosti oddělení sociálně-právní ochrany dětí vs. povinnosti doprovázejících neziskových organizací, neboť téměř všechny uvedené úkoly jsou stejné jako kompetence a jsou zahrnuty v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí (z. č. 359/1999 Sb.). Jedná se o I2, I3, I4, I5, I6, I7, I8, I9. Patří sem I2, jelikož předchozí vymezení úkolů oddělení SPOD vnímala spíše jako komplexní a následně dodává, že zákon uvádí, že pracovníce musí „*navštěvovat dítě a rodinu, ve které se jakoby zdržuje, minimálně jednou za půl roku.*“ Dále sem dle I2 patří „*tvorba individuálních plánů, podávání zpráv k soudu, sanace toho rodinného prostředí*“, přičemž za cíl považuje „*návrat dítěte do biologické rodiny, do péče svých rodičů*“. I3 doplňuje také další povinnosti oddělení SPOD, kdy tvrdí, že informují „*soudy, jestli dál pokračovat v pěstounských, v pěstounské péči nebo ne.*“ Doprovázející organizace podle I3 „*dohlížej na chod tý rodiny, případně jim pomáhaj nějakýma prostředkama, který maj. Terapeutickéma třeba a odlehčovácíma.*“ Odpověď I4 mě velmi zaujala, jelikož udělala širší výčet konkrétních úkolů, které však spojuje s kompetencemi. Při položení otázky týkající se kompetencí a následně úkolů odpovídá I4, že je to „*v podstatě to samé.*“ Zároveň se I4 zaměřuje na samostatné úkoly, které pracovníce v doprovázející organizaci zastávají. „*My máme za úkol být s rodinou v kontaktu, připravit pro ně vzdělávání*

nebo doporučit jim vhodné vzdělávání, nabídnout služby, odlehčovací služby, terapeutické služby, samozřejmě vést, že jo, záznamy o těch návštěvách, podávat dvakrát do roka zprávu OSPODu o situaci v rodině, případně, co hodně děláme, je zajišťovat kontakt s biologickou rodinou...“ (I4) Velmi stručně pojednává I4 o úkolech oddělení sociálně-právní ochrany dětí, kdy uvádí, že jejich úkolem je „sledovat ten zájem dítěte“ a dále doplňuje, že „OSPOD samozřejmě víc řeší jako takový ty věci kolem toho soudního řízení, kolem toho svěřeni dítěte.“ Shodně odpovídá také I5, která vymezuje úkoly pro pracovníce doprovázejících organizací, ale úkoly, které zastává oddělení SPOD, vymezuje opět stejně jako u kompetencí, neboť není schopna úkoly vyjmenovat a vnímá, že kompetence a úkoly je to samé. „...my organizujeme to vzdělávání, jednou za dva měsíce jsme povinný tu rodinu navštívit, mluvit s dětma, vést pěstouny k tomu, aby umožnili, nebo umožnili jakoby těm dětem zpracovat tu historii a aby umožnili ten kontakt s tou osobou blízkou.“ (I5) Úkoly pro oddělení SPOD vymezuje I5 takto: „...je to prostě koordinace celého toho případu, ale to, co je tou jejich prací, je obsahem toho zákona, to já vám tady takhle nevyjmenuju.“ I6 uvádí jednu odlišnost v rámci úkolů týkající se návštěv pěstounských rodin, kdy dodává, že pracovníce oddělení sociálně-právní ochrany dětí provádí návštěvy „jednou za půl roku a my jednou za dva měsíce.“ Jelikož většina informantek vnímá kompetence a úkoly jako shodné, tak i I7 uvádí úkoly, které jsou shodné s kompetencemi uvedených v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. „OSPOD zastupuje dítě u soudu, je účastníkem řízení“ dále „má právo kontrolovat ze zákona úroveň té pěstounské péče.“ (I7) Doprovázející organizace podle I7 pomáhá, „aby to bylo v pořádku, radíme, zajišťujeme semináře, odbornou pomoc nějakou, děláme takové ty vrby, ale při tom všem samozřejmě musíme sledovat i tu úroveň výkonu pěstounské péče, aby to dítě bylo v té rodině v pořádku.“ Dílčí cíl II.2 je velmi podobný odpovědím na otázku týkající se kompetencí, což potvrzuje také I8, která spojuje úkoly s kompetencemi. Povinností oddělení SPOD „je jednou za půl roku teda navštívit tu rodinu, vytvořit nákou jakoby zprávu“ dále také tvoří „individuální plán ochrany dítěte“ (I8). V rámci doprovázející organizace uvádí I8 toto: „...v rámci těch dohod máme povinnost jednou za dva měsíce teda rodinu navštívit, jakoby zjistit tu situaci...“ Dále mají podle I8 za úkol pohlídat, „aby

bylo naplněný to vzdělávání“ a v neposlední řadě je jejich úkolem „nabídnout veškeré naše služby, které nabízíme a jakoby zajistit jim to“. Poslední informantka I9 spatřuje odlišnosti v úkolech oddělení SPOD a doprovázejících organizací v tom, že OSPOD dává doporučení na to, aby dítě jelo třeba na tábor nebo se účastnilo volnočasových aktivit a doprovázející organizace to následně zprostředkovává. I9 říká, že zajišťují *„tábory na doporučení OSPODu, aby to dítě se třeba víc osamostatňovalo“* a dále doplňuje, že jako doprovázející organizace zajišťují *„vzdělávání“* či *„respity“*.

DC II.3 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vzájemně chápou své role, které při výkonu příbuzenské pěstounské péče zastávají.

Uvedený dílčí cíl byl zjišťován pomocí **TO6**. Věnuje se tomu, jak sociální pracovnice vnímají vzájemně své role při výkonu příbuzenské pěstounské péče, jaké role zastávají.

- **Kontrolní role vs. pomáhající role**
- **Kontrolní role i pomáhající role**

Kontrolní role vs. pomáhající role

První uvedená kategorie pojímá více informantek – I1, I3, I6, I8, I9, avšak obě kategorie jsou velmi vyrovnané. V rámci této kategorie se všechny informantky společně shodují na tom, že oddělení sociálně-právní ochrany dětí zastává roli kontrolní, přičemž doprovázející organizace roli pomáhající. Dané tvrzení podpořím odpověďmi jednotlivých pracovnic. *„...ta role naše je spíš taková kontrolní, represivní, řekla bych více právně zaměřené, kdežto ta provázející organizace to má spíš jako podpora taková neformální, i teda zajištění odborný pomoci...“* (I1) Shodně odpovídá také I3, která vnímá, že oddělení SPOD má spíše roli kontrolní a doprovázející organizace spíše roli pečující – pomáhající. I3 z oddělení SPOD uvádí, že *„my jsme kontrolní“* a neziskové organizace mají *„tu pečující, terapeutickou.“* Při rozhovoru s I6 jsem opět narazila na to, že vnímá jasné rozdělení rolí, přičemž OSPOD zastává roli kontrolní a doprovázející organizace pomáhající.

I6 uvádí, že „*represivní, která není úplně tak jako, nemyslíme ve zlým, a kontrolní orgán to je OSPOD a my jsme ta doprovázející, jo, pomáhající.*“ I8 jsem opět zařadila do této kategorie, protože jasně rozděluje kontrolní a pomáhající roli. „*...OSPODy mají, mají spíše takovou tu roli kontrolní...*“ a „*...my se vnímáme spíš jako podpora a takovej jako spíš partner...*“ (I8) Poslední informantkou této kategorie je I9, která také shodně pojednává o tom, že OSPOD má roli kontrolní a doprovázející organizace roli pomáhající. „*My jsme ten pomocník jako, kterej vlastně jako s těma pěstounama jako pomáhá a ten, že jo, OSPOD je spíš takovej, je spíš ta kontrola, no.*“ (I9)

Kontrolní role i pomáhající role

V rámci této kategorie zastává podle informantek I2, I4, I5, I7 alespoň jedna strana obě role. Jedná se o I2, která tvrdí, že oddělení SPOD zastává roli kontrolní i pomáhající. „*...nezisková doprovází pěstouny a OSPOD monitoruje a kontroluje tu péči. A případně taky jako nabízíme pomoc...*“ (I2) Následně I2 z oddělení SPOD dodává: „*...taky je doprovázíme, ale, ale máme tam i tu monitorovací a kontrolní...*“ I4 si myslí, že by OSPOD měl dělat to samé jako provázející organizace, avšak hlavní roli zde spatřuje tu kontrolní. Proto I4 řadím do této kategorie. „*My jako naši roli vidíme víc opravdu v té podpoře*“ a „*OSPOD by měl dělat vlastně jakoby to samé, ale je tam pořád víc i ta, řekněme, kontrolní funkce, takový ty úřední úkony*“. (I4) I7 jsem také zařadila do této kategorie, jelikož pojednává o tom, že v rámci OSPOD někdo více kontroluje a někdo více pomáhá. „*...já bych neřekla, že OSPOD jen kontroluje, protože pro některý pracovnice, každá pracovnice je jiná a někdo třeba víc kontroluje, někdo víc pomáhá, ale obecně prostě maj tu možnost nějaké represe...*“ (I7) V úplném závěru však I7 dodává, že v rámci OSPOD je „*spíš taková ta kontrolní činnost a my taková pomáhající.*“ Z její odpovědi je zřejmé, že role nerozděluje úplně zásadním způsobem, ale spíše se přiklání u jednotlivých subjektů ke konkrétní roli. Předchozí tři informantky uváděly pomáhající i kontrolní roli u oddělení SPOD, kdy podle nich zastává nebo by mělo zastávat kontrolní i pomáhající roli. I5 má trochu odlišný názor a tvrdí, že OSPOD i doprovázející organizace mají roli kontrolní i pomáhající. Nejprve I5 uvádí, že role „*OSPODu je ta*

koordinace a to, co vyplývá ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí a u nás to je to doprovázení.“ Avšak následně dodává: „...*my vlastně částečně kontrolujeme taky...*“ (I5) „*OSPOD má taky kromě jinýho tu kontrolní...*“ (I5) „*Ale ten OSPOD určitě nemá dělat jenom tu kontrolu...*“ (I5) Z odpovědi je zřejmé, že OSPOD i provázející organizace zastávají obě role.

DC III. Komparovat, jakým způsobem vnímají doprovázení pěstounských rodin sociální pracovníci a pracovníce oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací.

Třetí dílčí cíl se věnuje vymezení doprovázení pěstounských rodin. Je poukázáno na to, jak sociální pracovníci z oddělení sociálně-právní ochrany dětí a z doprovázejících neziskových organizací chápou a vymezují tento pojem. Zároveň je zjišťováno, jak sociální pracovníci vnímají dohodu o výkonu pěstounské péče a jaké služby pro pěstounské rodiny by měly doprovázející organizace v souvislosti s uzavřením dohody o výkonu pěstounské péče nabízet. Dotazovala jsem se pomocí otázek **TO7 – TO9**.

DC III.1 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovníce oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vnímají dohodu o výkonu pěstounské péče.

Tento dílčí cíl byl zjišťován pomocí **TO7**. Zabývá se dohodou o výkonu pěstounské péče, jak ji sociální pracovníci vnímají, zda je spíše přínosem nebo přítěží pro pěstouny a případně vymezují daný pojem.

- **Dohoda o výkonu pěstounské péče je přínosem i přítěží**
- **Dohoda o výkonu pěstounské péče je přínosem**

Dohoda o výkonu pěstounské péče je přínosem i přítěží

Uvedená kategorie se zabývá dvěma informantkami. Jedná se o I1 a I5. I1 vnímá, že dohoda o výkonu pěstounské péče je přínosem, ale pro zprostředkovanou

pěstounskou péčí – nepřibuzenskou, přičemž pro přibuzenskou pěstounskou péčí je to spíše obtěžující. V rámci zprostředkované – nepřibuzenské pěstounské péče vnímá I1, že jí pěstouni „očekávají, vědí, co s ní a může být i nebo je často přínosem, protože jsou nasměřovaný na odbornou pomoc a spolupráci. Pro přibuzensky to je leckdy ve, v dost případech, řekla bych možná padesát procent případů, obtěžující.“ Dále I1 doplňuje, že „u těch přibuzenskejch s tím spíš jakoby bojujeme s určitými částmi v rámci té dohody, což je hlavně vzdělávání, kontakty s rodiči a podobně, kdy se jim to nelíbí a je to součástí dohody a taky se jim leckdy nelíbí vlastně to, to provázení, ten, to, to častý kontakty s tou provázející organizací.“ V závěru I1 dodává, že „je to takový trošku nešťastný...“ I5 tvrdí, že se v rámci dohody jedná spíše o přínos, ale na druhou stranu to pro některé pěstouny může být přítěž. „...myslím si snad, že to je spíš přínosem teda, protože dřív teda ty pěstouni to doprovázení vlastně neměli a na spoustu těch věcí asi byli jakoby sami, ale zase na druhou stranu mně připadá, že když ty pěstouni nechtěj ty věci určitý prostě sdělit, tak stejně o tom nemluvej, tak, takže někdy pro někoho to možná může bejt spíš opravdu přítěž, protože pak jsou třeba povinný strpět ty naše návštěvy každý dva měsíce...“ (I5) V závěru I5 uvádí, že „to záleží asi strašně moc na, na konkrétním vztahu toho klíčovýho pracovníka a toho člověka...“

Dohoda o výkonu pěstounské péče je přínosem

Všechny ostatní informantky patří do této kategorie. Jedná se o I2, I3, I4, I6, I7, I8 a I9. Souhlasně se shodují, že se jedná spíše o přínos pro pěstounské rodiny. Všechny informantky z oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací na danou otázku odpovídají výstižně. Následně uvedu část nebo celé věty z rozhovorů. „Jednoznačně je jakoby přínosem, pokud je dobře sepsaná, jsou tam vytyčeny veškeré, veškeré ty věci, že i ten pěstoun ví, kde je limit té organizace, v čem všem jim může pomoci a v čem ne.“ (I2) „Přínos, rozhodně přínos, protože mají jasně daný náky služby ze zákona, který jsou pro ně strašně důležitý.“ (I3) „...myslím si, že existence jako dohoda nebo vůbec existence doprovázejících organizací je přínosem, a že ze začátku byly teda přibuzenské rodiny, které byly hodně jako v opozici nebo hodně jim to vadilo, že je vlastně někdo další, s kým by měly

spolupracovat, ale myslím si, že i řada z nich časem pochopila, že to pro ně není nějaký jako něco, co by je mělo obtěžovat, ale spíš v podstatě pomoc.“ (I4) „Já si myslím, že spíš přínosem, protože to vlastně při první návštěvě jdeme do té rodiny s dohodou a tam si řekneme, oni si přečtou, dostanou ji teda dřív, přečtou si to a vidí, jestli chtějí do té naší organizace nebo ne. A v dohodě jsou základní pravidla a věci, který maj povinnosti a povinnosti a práva, ty práva, takže to, takže to viděj a je dobře, je dobře, aby věděli, co je čeká a co se musí.“ (I6) „Určitě dobře. Ono je nic nezatažuje.“ (I7) Dále I7 říká: „...protože když řeknu pěstounům, že to s nima podepíšu a nemusej bejt na semináři, tak to tři čtvrtiny z nich udělá nebo by bylo schopno udělat, protože se jim vůbec nechce nikde sedět a poslouchat moudra, ale je to pro ně dobrý, oni to pak časem poznaj.“ Další shodně hovořící informantka je I8, která tvrdí: „...u těch jakoby příbuzenských pěstounských péčí to vnímají jako prostě jakoby takový nutný zlo...“ Dále I8 říká: „Já to nevnímám jako přítěž, určitě ne. Já to vnímám, že to je prostě nastavení náček, jakože pravidel...“ V závěru otázky I8 dodává: „...když ta služba je ohraničená, má jasně daný prostě kritéria, je to pro všechny vlastně organizace stejný, je takovej jednotnej, vlastně jakoby postup to zajišťuje.“ Poslední informantkou je I9, která si také myslí, že je dohoda spíše přínosná. „...osobně si myslím, že to teda, že je to dobrý...“ (I9) „...my jsme s tou rodinou vlastně i jako ve větším kontaktu, tak některé rodiny to jako, zvláště ty, co třeba už jsou pěstouny opravdu léta letoucí, tak to vnímaj třeba trošku jakoby jako zásah do soukromí nebo je to trošku i obtěžuje. Ale já si myslím, že většina z nich jako je ráda...“ (I9) Ze všech odpovědí je jisté, že pracovníce vnímají dohodu o výkonu pěstounské péče jako přínosnou.

DC III.2 Zjistit, jaké služby pro pěstounské rodiny by podle sociálních pracovníků a pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací měly nabízet doprovázející organizace na základě uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče.

Následující dílčí cíl byl zjišťován pomocí **TO8**. Věnuje se službám, které by měly pracovníce v doprovázejících organizacích nabízet na základě uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče. Jedná se o služby, jež nejsou přesně uvedeny v zákoně

o sociálně-právní ochraně dětí, které uvádím v teoretické části, ale spíše o služby, které nejsou v daném zákoně vymezeny a sociální pracovníce je mohou při práci s pěstounskými rodinami postrádat. Na základě této otázky se snažím docílit toho, aby se pracovníce zamyslely nad tím, o jaké služby by se dala celková nabídka služeb pro pěstounské rodiny rozšířit.

- **Doučování**
- **Sociálně-aktivizační služby**
- **Větší rozsah psychologické pomoci a odlehčovací péče**
- **Častější a dlouhodobá terapie**
- **Nedostatek finančních prostředků**
- **Okamžitá realizace služby**
- **Poskytované služby jsou dostačující**

Doučování

Do této kategorie patří pouze jedna informantka – I1. Uvádí, že služby, které doprovázející organizace nabízí, jsou vymezeny zákonem, ale shledává doučování jako chybějící službu, kterou by měla doprovázející organizace pro příbuzenské pěstouny zprostředkovat. „...oni bohužel mají omezený ten výčet ze zákona...“ (I1) Dále I1 dodává: „...nám tam chybí služby, který dělají jiný organizace, jako třeba je doučování...“ Jako důvod I1 uvádí, že „příbuzenský dědeček s babičkou, neuměj, neznají množiny a podobně, učili se to všechno jinak, takže potřebujou někoho, kdo jim s tím bude pomáhat...“

Sociálně-aktivizační služby

Daná kategorie se věnuje dvěma informantkám – I2 a I3. Obě se shodují na tom, že by pro pěstounské rodiny bylo vhodné doplnit sociálně-aktivizační služby, které jsou běžným rodinám nabízeny, avšak u pěstounských rodin to není možné. „...jakmile je dítě v náhradní rodinné péči, tak mi tam nemůžeme dát sociálně-aktivizační službu, která běžně pro rodiny, které vychovávají svoje děti a mají někde nějaký problém, může fungovat, ale u pěstounských rodin to nelze. Takže by tu sociálně-aktivizační službu měly nahradit ty doprovázející organizace ve vztahu k těm pěstounům...“ (I2)

Shodně na to navazuje I3, která tvrdí: „...chtělo by to ještě služby pro biologický rodiny, když se jako navrátí dítě zpátky nebo se přemýšlí o tom, že by se navrátilo, aby někdo pracoval s tou biologickou rodinou. Ale nejsem si jistá, že by to měly dělat přímo provázející organizace. To by možná mohla dělat jiná služba, jiná sociální služba, třeba sociálně-aktivizační. To nevím, jestli by nebyl tam nákej rozpor mezi, mezi tím, že pomáhám teďka pěstounům a zároveň pomáhám biologický rodině.“

Větší rozsah psychologické pomoci a odlehčovací péče

Informantka I3 patří také do této kategorie, kdy jsou podle ní služby nastaveny dobře, avšak jako vhodné by viděla, aby byl větší rozsah psychologické pomoci a případně odlehčovací péče pro pěstounské rodiny. „Já si myslím, že je to asi všechno dobře, jenom možná třeba rozsah psychologický pomoci by měl být vyšší, možná i odlehčovací péče, pokud by to šlo.“ (I3)

Častější a dlouhodobá terapie

Následující kategorie pojímá opět pouze jednu informantku – I4, která vnímá, že by bylo potřeba některým pěstounským rodinám zajistit častější a dlouhodobou terapii, jelikož shledává nedostatečné, aby byla pěstounům zajišťována terapie jednou za šest měsíců, jak uvádí zákon. „Takhle jako obecně určitě je třeba z toho zákona, je podle mě nesmysl, když mají právo na zajištění terapeutické podpory jednou za šest měsíců, jako terapie jednou za šest měsíců je nesmysl. Prostě když je někde potřeba terapie, tak je potřeba třeba i v některých rodinách dlouhodobě každých čtrnáct dnů, jo, takže pak je to o možnostech i zase organizace...“ (I4)

Nedostatek finančních prostředků

Uvedená kategorie pojímá tři informantky – I5, I7 a I9. Všechny informantky se shodují na tom, že neshledávají služby jako nedostatečné nebo že by jim v rámci nabízených služeb něco chybělo, ale problém vidí v nedostatku finančních prostředků, které by mohly vést k případnému rozšíření služeb nebo podpory služeb stávajících. „Nemám pocit, že by něco chybělo, co by jako nebylo možný získat, ale spíš třeba už na to nejsou prostě jakoby finance.“ (I5) Podle I7 „by bylo dobrý,

kdyby se ty dohody finančně víc ohodnotily a dalo se víc těm organizacím, co to dělají nebo i těm OSPODům, který to dělají, na ty aktivity víc peněz, abysme opravdu nejenom zajišťovali a pomáhali jako zorganizovat, ale abysme jim je mohli i teda částečně uhradit.“ Poslední informantka I9 opět vidí problém v nedostatku financí a dodává, že by se peníze daly použít na speciální tábory pro děti z náhradní rodinné péče. *„...větší objem peněz nebo i nějaký jakoby příspěvky, aby byly třeba speciální tábory pro děti, protože ne vždy se podaří jako to dítě někde jako umístit a ten, ten odpočinek těch pěstounů je jako nezbytný.“* (I9) Zároveň I9 uvádí, že by bylo vhodné, *„abysme měli my větší prostředky na to uspořádat speciální tábor pro ty děti, protože se ukazuje i z praxe, že ty tábory jako, kde jsou děti v náhradní rodinné péči, takže to je lepší, než když tohle dítě jede pak na normální tábor, kde prostě třeba se jako, mu to tam třeba úplně nesvědčí...“*

Okamžitá realizace služby

Informantka I6 patří do této kategorie, protože uvádí, že reaguje na vzniklou situaci. Zajišťuje potřebné služby při zjištění určitého problému. *„...pokud zjistím, že nám něco chybí, tak to okamžitě, okamžitě realizujeme.“* (I6) Jako příklad I6 uvádí skupinu dívek, které *„posílaly na Facebook nějaký nehoráznosti, takže se udělalo, udělala se víkendovka pro ně, kde se o tom mluvilo, nebezpečí Facebooku.“* I6 dodává: *„...co vždycky vyvstane, když někde vidíte nějaký problém, tak se snažíme na to reagovat...“*

Poskytované služby jsou dostačující

Poslední kategorie pojímá znovu pouze jednu informantku – I8, která je s nabídkou služeb spokojená a během rozhovoru si nevybavuje žádné služby, které by pěstounským rodinám chyběly. *„...já si myslím, že ty služby, který my nabízíme, tak se s nima ztotožňuji.“* (I8) *„Já si myslím, že třeba jako bych třeba i na něco přišla, ale v tudle chvíli, v tudle chvíli to nedokážu asi říct.“* (I8)

DC III.3 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací definují doprovázení pěstounských rodin.

Dílčí cíl III.3 byl zjišťován pomocí **TO9**. Zjišťuje odpověď na otázku týkající se doprovázení pěstounských rodin. Zaměřuje se na to, jak sociální pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vymezují tento pojem.

- **Pomoc a podpora pěstounům**
- **Pomoc a podpora dítěti**
- **Návštěva pěstouna a dítěte**
- **Navázání blízkého vztahu mezi pracovníkem a pěstounem**

Pomoc a podpora pěstounům

Většina informantek se shoduje na tom, že se jedná v rámci doprovázení o pomoc a podporu pěstounským rodinám. Hovoří o tom I1, I3, I4, I5, I6, I9. Jelikož doprovázení vnímají a vymezují tyto informantky velmi podobně, nebudu danou kategorii více rozvádět a doložím uvedené tvrzení citacemi z rozhovorů. „Doprovázení by mělo být, já už jsem to tady říkala, taková ta podpora v té domácnosti těch pěstounů, aby vlastně ta provázející organizace, ty jejich pracovníci navázali dobrý vztah s tím pěstounem, aby ten pěstoun se jim byl schopen říct všechny problémy, se kterými se setkává při výchově toho dítěte a bez obav se mohl s nimi radit...“ (I1) Shodně odpovídá také I6: „Pomoc a podpora pěstounům. Všechno, co potřebujou, co je v našich silách, tak se snažit jim pomáhat.“ Velmi podobně se vyjadřuje také I3, která říká: „...je to o tom, že pomáhají dané rodině pracovníci. Je tam velmi silný vztah, si myslím, navázaný kvalitně.“ I4 chápe doprovázení jako „nabídku podpory a zajištění.“ Jako podporu chápe doprovázení také I5, která tvrdí, že doprovázení je „poskytování podpory v pěstounských rodinách, poradenství.“ Dále I5 dodává: „Je to taková prostě psychologická podpora, poradenství...“ Danou kategorii doplňuje svou odpovědí také I9, která říká, že se jedná o pomoc pěstounským rodinám. „Jako snažíme se jim, pokud to teda jako

je v rámci té naší práce, tak jim pomáháme úplně se vším.“ (I9) Dále I9 uvádí: „...*my jsme taková prostě jako taková ta první pomoc v podstatě, když se něco děje.*“ Doprovázení I9 chápe i takto: „*Být stále přítomna na telefonu.*“

Pomoc a podpora dítěti

Následující kategorie pojímá pouze jednu informantku – I2, která tvrdí, na rozdíl od ostatních informantek, že se jedná o podporu a pomoc dítěti v pěstounské péči. Tudíž při položení otázky, jak by vymezila doprovázení pěstounských rodin, říká I2: „*Podpora a pomoc tomu dítěti, aby v pěstounské péči bylo šťastné...*“

Návštěva pěstouna a dítěte

Informantka I3 patří do první kategorie i do této, jelikož vnímá doprovázení jako pomoc i jako návštěvu pěstouna a dítěte. Při položení otázky týkající se vymezení pojmu doprovázení, jsem získala od I3 tuto odpověď: „...*je to navštěvování rodin jednou za dva měsíce, provázení. A podpora terapeutická. A měly by navštěvovat jednou za dva měsíce i děti.*“ V závěru I3 dodává, že je to „*navštěva pěstouna i dítěte.*“

Navázání vztahu mezi pracovníkem a pěstounem

Do této kategorie patří I7 a I8. Obě informantky chápou doprovázení jako určitý vztah mezi pracovníkem a rodinou. „*Myslím si, že bysme měli být pro tu rodinu partnery, kde se mohou obrátit s jakýmkoli problémem...*“ (I7) Doprovázení by I8 „*rozdělila do nákejch jakoby fází, kdy je potřeba jakoby s rodinou navázat nějak jakoby bližší vztah jakoby, kdy by se měla prostě budovat nějaká důvěra jakoby v rámci té rodiny mezi tím jako pracovníkem, který tam opravdu jako jezdí pravidelně...*“ Následně svou odpověď I8 doplňuje, že je „*důležitěj vztah jakoby toho pracovníka s tou rodinou celou, kdy by určitě jakoby měli bejt dobře na sebe navázaný...*“

DC IV. Komparovat, jak vnímají vzájemnou spolupráci v rámci příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací z hlediska úspěšnosti.

Poslední dílčí cíl se zabývá vzájemnou spoluprací mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací v rámci příbuzenské pěstounské péče. Tento dílčí cíl se zaměřuje na hodnocení vzájemné spolupráce ze strany oddělení SPOD a doprovázejících organizací a dále na to, zda sociální pracovníci vnímají určité výhody či nevýhody, které s sebou daná spolupráce přináší. Dotazovala jsem se pomocí otázek **TO10 – TO12**.

DC IV.1 Zjistit, jak sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací hodnotí vzájemnou spolupráci z hlediska úspěšnosti.

Níže uvedené kategorie jsem stanovila na základě **TO10**. Dílčí cíl IV.1 zjišťuje, jak sociální pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací hodnotí vzájemnou spolupráci, zda je úspěšná či nikoliv.

- **Dobrá i špatná spolupráce**
- **Dobrá spolupráce**

Dobrá i špatná spolupráce

Většina informantek se shoduje na tom, že spolupráce z hlediska úspěšnosti je dobrá i špatná. Podle nich záleží na lidech. Do této kategorie patří I1, I2, I4, I5, I7, I8, I9. Podle mého názoru není potřeba tuto kategorie dále popisovat, protože je zřejmé, že spolupráce je vyhovující či nikoliv. Dané tvrzení dokládám následujícími odpověďmi jednotlivých informantek. „...s nějakou organizací vycházíme úplně výborně. Je to přesně o tom, že zachytí problém, hned se ozvou, přijdou, diskutujem o tom, vytváříme pro děti individuální plány a ty plány s nimi konzultujem...“ (I1) Následně I1 dodává: „...jsou organizace, které takto fungují, který opravdu s námi pěkně spolupracují a pak je to výborný a je to ku prospěchu vlastně toho dítěte a té,

té pěstounské rodiny. Ale jsou organizace, který bohužel nám lezou do kompetencí a vlastně za toho nebo tomu pěstounovi například napíšu, napíší návrh k soudu, podají ho, aniž bysme to my věděli.“ V úplném závěru I1 doplňuje, že spolupráce mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícími neziskovými organizacemi je dobrá i špatná. „...je to takový jako, nedá se říct, že je to dobrý nebo je to špatný. Je to obojí.“ (I1) Shodně odpovídá také I2, která tvrdí, že „s některými mám velmi dobrou spolupráci a s některými mám velmi špatnou spolupráci.“ I2 má „negativní zkušenosti teda jakoby s doprovázejícími organizacemi právě ve smyslu překračování kompetencí, zatajování informací...“ I4, I5, I7 a I8 souhlasně tvrdí, že to, jaká je spolupráce, záleží na lidech. „...a pak jinak je to o lidech...“ (I4) „...to strašně záleží opravdu na lidech...“ (I5) „Je to o lidech...“ (I7) „...je všechno o lidech a všechno o nějakém nastavení...“ (I8) I5 dále doplňuje: „Já mám zkušenosti jakoby obojí...“ Podle I5 jsou totiž některé pracovnice OSPOD „nevzdělaný nebo těm věcem jako mně přide třeba nerozuměj, ale maj určitě teda větší pravomoce...“ Odpověď na otázku týkající se vzájemné spolupráce zní dle I5 takto: „...někde to funguje úplně výborně a někde to nefunguje vůbec...“ Zaujala mě odpověď I7, která popisuje vzájemnou spolupráci následovně: „...s každým OSPODem je spolupráce jiná. Některá je super a některá je tak prostě na té formální úrovni, takže si, se na sebe hezky usmíváme, podáváme si zprávy a děláme všechno, co je potřeba, co se týká zákona, ale nic víc. Ale jsou OSPODy, s kterejma si velice dobře rozumíme, kde víme, že těm pracovnícím můžeme i ledacos říct a oni to nezneužijou, ale naopak použijou ku prospěchu té rodiny.“ I8 vnímá spolupráci mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícími neziskovými organizacemi tak, že někde si „s tím OSPODem jako sednem a dokážem si to vykomunikovat spolu a někde prostě absolutně se můžem jako rozejít.“ Poslední informantka I9 patřící do této skupiny pohlíží na vzájemnou spolupráci takto: „...hodně záleží na tom, jak jakej OSPOD to je. S některejma OSPODama máme jako dobrý, dobrý vztahy, takový jako, jo, že se domluvíme se na všem, spolupracujeme třeba i na tom vytváření těch IPODů, no, ta spolupráce jako je velice dobrá, někde to trošku jako je horší, ale jako ta úspěšnost bejvá docela jako dobrá, si myslím...“

Dobrá spolupráce

Následující kategorie se věnuje odpovědím třech informantek. Jedná se o I3, I4 a I6. Všechny se shodují na tom, že vzájemná spolupráce mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícími neziskovými organizacemi z hlediska úspěšnosti je dobrá. „*Já bych řekla z většiny, ve většině případů, že máme dobrou spolupráci a snažíme se jít stejným směrem.*“ (I3) Další informantka I4 patří také do předchozí kategorie, neboť také tvrdí, že při vzájemné spolupráci záleží na lidech. Zároveň však vnímá spolupráci jako dobrou. „*Jako v zásadě si myslím, že dobře...*“ (I4) Podle I4 mají „*všechny strany podobný cíl nebo prakticky stejný cíl...*“ Poslední je I6, která hodnotí vzájemnou spolupráci následovně: „*...já myslím, že dobře. Dobře to hodnotím.*“

DC IV.2 Zjistit, jaké výhody podle sociálních pracovníků a pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací s sebou přináší vzájemná spolupráce.

Pomocí TO11 jsem se zabývala tím, jaké výhody sociální pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vnímají při vzájemné spolupráci – jaké výhody s sebou vzájemná spolupráce přináší.

- **Komunikace a informovanost**
- **Dobré nastavení**

Komunikace a informovanost

Uvedená kategorie pojímá I1, I4, I6, I7, I9. Všechny tyto informantky shledávají výhodu v informovanosti a s tím souvisí také komunikace mezi jednotlivými subjekty. „*...informovanost. Když to funguje, tak opravdu je to v zájmu celé té rodiny a zejména nám jde o to dítě, takže v zájmu toho dítěte.*“ (I1) I4 přímo neuvádí, že se jedná o informovanost, ale z její odpovědi to jednoznačně vyplývá. I4 spatřuje výhodu vzájemné spolupráce v tom, že s rodinou „*pracuje víc lidí, každý třeba z trošku jiného úhlu pohledu. Sociální pracovníci třeba lépe znají historii toho dítěte, protože třeba ta rodina už s ní něk pracovaly i dávno před tím, než bylo dítě třeba*

z té rodiny nějakým způsobem odebráno nebo odešlo. My zase míváme bliž třeba k těm pěstounským rodinám, protože jsme s nima v častějším kontaktu...“ Podle I6 je výhoda v komunikaci a informacích, kdy říká: „...to je ta komunikace a informace...“ Následně I6 doplňuje: „Komunikace. No, protože nám jde, nám jde všem o to dítě, že jo, my píšeme zprávy jednou za půl roku na OSPODy o těch dětech, ty to tady třeba do toho hradeckýho to odvážíme, odnášíme, tak, že se tam sejdem všechny a o těch rodinách, nejen že to dáme písemně, ale i mluvíme, no. Takže když se pak něco děje a ta komunikace vzájemná tam musí být. A že si dáváme vzájemný informace.“ I7 opět jednoznačně neuvádí termín informovanost, ale z její odpovědi to vyplývá. „OSPODy se můžou dovědět to, co by se obecně nedozvěděly, protože s tou rodinou nejsou daleko, dalece tak v úzkým kontaktu jako jsme my a když by zase naopak OSPODy maj důvěru k nám, tak nám řeknou věci, ke kterejm my se nedostaneme, protože my nemůžeme volat lékaři a ptát se, jaký je třeba zdravotní stav dětí, nemůžeme, ani školy nám nepodávají zprávy, jak to vypadá s dětma.“ (I7) V závěru I7 dodává: „...když dáme v dobrém hlavy dohromady, tak si myslím, že jsme tý rodině schopný pomoci ještě víc...“ Poslední informantka I9 také shledává výhodu v informovanosti, avšak také přesně nepoužila tento termín. „...že jsme v kontaktu, že teda víme, co kdo dělá.“ (I9) „...pokud ta, ta rodina, že jo, tam ty vztahy jsou i třeba i s tím OSPODem, pokud ta rodina má jako dobrý, tak si třeba jako voláme, informujeme se o různých jako změnách, o tom, co se děje. Tak jako, že ta, že ta spolupráce je prostě taková konzistentní, že jeden nedělá tohle a druhý nedělá něco jinýho, jo, že to prostě, že oba děláme, každéj teda jiným způsobem, ale prostě jako jdeme ke stejnému cíli.“ (I9)

Dobré nastavení

Výhodu vzájemné spolupráce spatřuje I2, I3, I5, I8 v dobrém nastavení. „...jednoznačně, když je to dobře nastaveno, tak to dítě v tom je nejšťastnější, že prostě to, všechny ty kroky směřujou v zájmu toho dítěte...“ (I2) I3 opět spatřuje výhodu v dobrém nastavení, kam řadí například spolupráci v rámci individuálních plánů. „Velkou výhodou je, že můžeme společně nastavit nějaký, musíme psát vždycky individuální plány, takže můžeme tam začlenit provázející organizaci, můžeme je tam

poprosit o něký, o někou pomoc, třeba doučování a oni to zařídí, anebo na tom něk pracujou s, s, no s pěstouny, že my jim tam můžeme dát něký úkol, a pakliže jsme v jednom, tak na tom spolupracujem společně.“ (I3) I5 říká: „...já si myslím, že když to právě je dobře nastavený, tak to je jako, tak to může být hodně užitečný, protože my přece jenom do těch rodin chodíme daleko víc i s těma lidma máme daleko bližší jakoby vztahy...“ poslední informantka I8 patřící do dané kategorie spatřuje výhodu v tom, když se jedná o vážnější situace v životě pěstounů a doprovázející organizace potřebují urychlit řešení nastalé situace nebo pěstouna někam „dotlačit“, tak jim s tím OSPODy, pokud je to dobře nastavené, pomohou. Nejprve I8 uvádí: „...když jsou něký jakoby fakt vážnější situace v životě těch klientů, těch pěstounů, kdy my potřebujeme vyloženě třeba i urychlit něký jakoby jednání, řešení tý situace, tak vím, že jako prostě nám třeba v tom jakoby poraděj, pomůžou, zprostředkujou jakoby kontakty nebo i spolupráci třeba s dalšíma jakoby odborníkama nebo úřadama...“ A následně I8 svou odpověď doplňuje: „...když třeba něco potřebujem jakoby klienta někam jakoby dotlačit, tak jakoby je tam dobrá ta prostě naše koordinace...“

DC IV.3 Zjistit, jaké nevýhody podle sociálních pracovníků a pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací s sebou přináší vzájemná spolupráce.

Poslední dílčí cíl se zabývá nevýhodami vzájemné spolupráce, přičemž je zjišťováno, jaké nevýhody sociální pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací vnímají při vzájemné spolupráci – jaké nevýhody s sebou vzájemná spolupráce přináší. Pro získání odpovědí jsem použila **TO12**.

- **Nevhodné nastavení předávání informací**
- **Vymezení kompetencí**
- **Nedostatečné vzdělání**
- **Rozdílné představy**
- **Žádné nevýhody**

Nevhodné nastavení předávání informací

Nejvíce informantek patří do dané kategorie, neboť se jejich odpovědi týkají informací. Patří sem I1, I2, I3, I6, I8. Podle I1 z oddělení SPOD může být nevýhodou vzájemné spolupráce únik informací, kdy tvrdí, že „někdy unikne nějaká informace, kterou z jejich strany. Oni to mají důvěrný a teď balancují na hraně, jestli nám to říct nebo neříct...“ I1 dodává: „...je to tam opravdu balancování někdy na hraně, jak my, tak oni, kterou informaci předat, aby to nepoškodilo celou tu věc a tam je to ale o té vzájemné důvěře neziskovkami nebo provázejícími, ale i o těch lidech...“ I2 také svou odpověď zaměřuje v souvislosti s nevýhodami na informace, kdy nevýhodu spatřuje v dezinformaci. „...může tam dojít třeba k dezinformaci při přenosu jakoby. Každý můžeme mít jiný náhled na věc a stává se to, není to ojedinělé, je to pak o nějaké diskuzi o nějakých kompromisních řešeních.“ (I2) Další informantka I3 spatřuje nevýhodu ve sdílení informací, kdy uvádí, že doprovázející organizace by někdy chtěly získat informace, které však OSPOD poskytnout nemůže. „...někdy to může být, že každé to vidí jinak a my se to snažíme vést nějakým směrem z pohledu, z pohledu toho, že vykonáváme veřejnou správu a musíme dodržovat nějaké zákony a oni to, ty sociální pracovníci to vidějí jinak, víc emocionálně třeba tím, že tam mají navázanější ten vztah a už jim nedochází, že my musíme jít podle nějakých těch zákonů a nějakých datumů třeba i soudů třeba a nemůžeme říct všechny informace, který by oni třeba si mysleli, že potřebují, ale my třeba nemáme možnost jim to říct, nemůžeme, máme mlčenlivost v tomhle tom ohledu.“ (I3) Následující informantka I6 je z doprovázející organizace a tvrdí přesně to samé, co ve své odpovědi říká I3 z oddělení SPOD. Jedná se o získání informací. I6 říká: „...že bychom potřebovali víc těch podrobnějších informací, který zas OSPOD tvrdí, že se, že, že se nesmějí vydávat...“ Poslední informantka I8 také vidí nevýhodu při získávání informací, „kdy vlastně se třeba střetávají jakoby informace z mého jakoby jako od, od pěstouna třeba ke mně a třeba OSPOD má potom jiný informace než já...“ I8 dodává, že nevýhodou je „nakládání s téma i třeba citlivejma informacema, s tou věrohodností.“

Vymezení kompetencí

Následující kategorie pojímá informantku I4. Při položení otázky nejprve žádnou nevýhodu neviděla, avšak následně dodává, že se může jednat o vymezení kompetencí jednotlivých pracovníků. „...já snad ani jako žádnou nevýhodu nevidím. Možná někde právě ze začátku třeba takový jako vymezení těch kompetencí možná.“

(I4) Následně I4 dodává, že by „si třeba vybavila z minulosti nějaké situace, kde měl možná třeba OSPOD jinou představu o tom, jak by se měla situace v rodině vyvíjet...“ Závěrem I4 shledává přístup jako partnerský. „...já celkem si myslím, že ten přístup je takový docela partnerský a že, že si můžem navzájem v podstatě informace sdělit, vyměnit a jako, že to je ku prospěchu.“

Nedostatečné vzdělání

Informantka I5, která jako jediná patří do uvedené kategorie, se domnívá, že nevýhodou vzájemné spolupráce je nedostatečné vzdělání pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. „Já bych řekla, že ty nevýhody jsou jenom v případě, že, že ten člověk nemá ty kvality, anebo to vzdělání, ať na tý nebo na tý straně, jo, tak pak opravdu to není nějak jako příliš přínosný taková spolupráce...“ (I5)

Rozdílné představy

Uvedená kategorie pojímá pouze jednu informantku I9, která řadí mezi nevýhody rozdílné představy. „...nevýhody jsou ty, když prostě se neshodneme, neshodneme s OSPODem, když OSPOD má jiný představy než jako my a než, než třeba ten pěstoun.“ (I9)

Žádné nevýhody

Pouze jedna informantka I7 neuvádí při vzájemné spolupráci mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícími organizacemi žádnou nevýhodu. Naopak si vzájemnou spolupráci pochvaluje. „Pokud je dobrá spolupráce, tak s, já bych tam neviděla nevýhody.“ (I7) „Já si myslím, že pokud je spolupráce mezi nestátkou a OSPODem, takže pro mě je to plus.“ (I7)

7 Shrnutí výzkumné části

Výzkumná část pojímá čtyři dílčí cíle, které jsou postupně zjišťovány pomocí tazatelských otázek. DC I. měl za úkol komparovat, jakým způsobem vymezují hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. Na základě zodpovězení jednotlivých cílů nižšího řádu jsem došla k zjištění, že sociální pracovníci hlavní cíl vykreslují jako zajištění potřeb a bezpečí dítěte, poskytování pomoci, podpory a provázení pěstounským rodinám a zprostředkování kontaktu s biologickými rodiči dítěte. Pracovnice vnímají, že oddělení SPOD a doprovázející organizace mají v rámci příbuzenské pěstounské péče stejný cíl, přičemž dvě informantky se shodují na tom, že oddělení sociálně-právní ochrany dětí se zaměřuje na děti a doprovázející organizace na pěstouny. DC I. se také věnoval příčinám vzniku příbuzenské pěstounské péče. Pracovnice stanovovaly různé příčiny v rámci nemožnosti či neschopnosti pečovat o dítě. Stanovit pouze jednu kategorii jsem se rozhodla proto, že i když některé informantky vymezily jednotlivé příčiny konkrétněji, stejně všechny spadaly do skupiny, kde rodiče nejsou schopni nebo nemají možnost o dítě pečovat – buď zemřeli, nebo u nich došlo k drogové závislosti, rodiče neměli dostatečné kompetence na výchovu dítěte atd.

Druhý dílčí cíl komparoval, jakým způsobem vnímají vzájemnou působnost v kontextu příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. Zaměřila jsem se na kompetence, úkoly a role jednotlivých pracovníků. Z rozhovorů vyplývá, že pracovnice si mnohdy nejsou úplně jisty vymezením konkrétních kompetencí. Souhlasím s I2, že v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí je spíše obecný přehled kompetencí, které však nejsou jasně vymezeny pro jednotlivé sociální pracovníky působící v oblasti příbuzenské pěstounské péče. Je opět zřejmé, že oddělení SPOD se věnuje především dítěti a provázející organizace především pěstounům. Dále se pracovnice oddělení SPOD zaměřují na posouzení celkové situace rodiny, přičemž doprovázející organizace hlavně na podporu pěstounů. Při vymezení jednotlivých úkolů, které jsou v rámci příbuzenské pěstounské péče zastávány, vnímaly

pracovnice shodu mezi termínem kompetence a úkol. Pracovnice mnohdy nedokázaly vymezit kompetence druhé strany, což shledávám jako zásadní bod pro nemožnost dosáhnout kvalitní a úspěšné spolupráce mezi jednotlivými subjekty. V teoretické části uvádím, že vnímám úkoly jako velmi podobné až shodné označení pro kompetence či doplňující povinnosti, jež zákon nevymezuje, přičemž pracovnice se v rámci DC II. zaměřovaly na povinnosti oddělení SPOD a doprovázejících organizací, ochranu zájmů dítěte a kontrolu a koordinaci na straně oddělení sociálně-právní ochrany dítěte a podporu a provázení na straně doprovázejících organizací. S tím souvisí také vymezení rolí, které sociální pracovnice vymezují na kontrolní a pomáhající – buď docházelo k jasnému rozdělení rolí, nebo k prolínání.

Třetí dílčí cíl měl za úkol komparovat, jakým způsobem vnímají doprovázení pěstounských rodin sociální pracovníci a pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. Doprovázení úzce souvisí s dohodou o výkonu pěstounské péče a službami, které jsou pěstounským rodinám nabízeny. Téměř všechny pracovnice se domnívají, že je dohoda pro pěstouny přínosná. Mezi důvody patří pomoc, stanovení práv a povinností pro pěstouny či jednotný postup. Dvě informantky vnímají dohodu jako přínos, ale také jako přítěž pro pěstouny. Přínos vidí v odborné pomoci, spolupráci i sdílení problémů. Přítěž vnímají v tom, že pěstouni v rámci příbuzenské pěstounské péče vychovali již své dítě nebo děti a nechápou, proč by se měli účastnit vzdělávání nebo podstupovat povinné návštěvy ze stran sociálních pracovníků. Na to navazují také služby pro pěstounské rodiny, které jsou v této otázce chápány spíše jako služby, které nejsou dostačující nebo úplně chybí. Pracovnice uvádí doučování, sociálně-aktivizační služby, psychologickou pomoc a odlehčovací péči a terapii. Dále se zaměřují na nedostatek finančních prostředků, což je podle pracovníků největší problém nebo dochází k okamžitému řešení nastalé situace. Doprovázení chápou pracovnice jako pomoc a podporu pěstounským rodinám, pomoc a podporu dítěti, návštěvu pěstouna a dítěte či navázání vztahu mezi pracovníkem a pěstounem. Doprovázení pěstounům poskytuje ze strany doprovázejících organizací pomocnou ruku při řešení různých problémů.

Poslední dílčí cíl se věnuje komparaci, jak vnímají vzájemnou spolupráci v rámci příbuzenské pěstounské péče sociální pracovníci a pracovníce oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací z hlediska úspěšnosti. Většina informantek vnímá, že je spolupráce mezi jednotlivými subjekty dobrá i špatná, záleží na konkrétních pracovnících. Z odpovědí vyplývá, že spolupráce nemusí být vyhovující kvůli tomu, že si některé pracovníce neuvědomují hranice svých kompetencí nebo nejsou dostatečně vzdělané. Problém může být také v zatajování informací. Mezi výhody vzájemné spolupráce řadily pracovníce informovanost a s tím související komunikaci a dobré nastavení. Mezi nevýhody podle nich patří nevhodné nastavení předávání informací, vymezení kompetencí, nedostatečné vzdělání či rozdílné představy.

Hlavním cílem diplomové práce bylo komparovat odlišnosti v pojetí pěstounské péče ze strany oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. Při zpracování jednotlivých dílčích cílů jsem došla k zjištění, že první dílčí cíl je vnímán pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí i doprovázejících neziskových organizací velmi podobně, avšak důležitý rozdíl shledávám také v tom, že oddělení sociálně-právní ochrany dětí se zaměřuje především na dítě a doprovázející neziskové organizace na pěstouny. Při stanovení druhého dílčího cíle jsem si na základě odpovědí uvědomila, že největším problémem je, že některé pracovníce nejsou schopny jasně vymezit, jaké kompetence a úkoly by mělo zastávat oddělení sociálně-právní ochrany dětí a jaké doprovázející neziskové organizace. Tento bod vnímám jako stěžejní pro navázání kvalitní a úspěšné spolupráce mezi oběma subjekty. Další dva dílčí cíle jsou dle mého názoru ze strany oddělení SPOD i doprovázejících organizací vnímány velmi podobně.

Diskuze a závěr

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou, přičemž v závěru jsem se rozhodla obě části propojit. Teoretická část pojímá čtyři hlavní kapitoly, které se věnují celkové problematice náhradní rodinné péče, pěstounské péči, příbuzenské pěstounské péči a spolupráci mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícími neziskovými organizacemi. Výzkumná část je rozdělena na čtyři dílčí cíle, které jsou s poznatky teoretické části velmi úzce propojeny.

První kapitola mi pomohla k vymezení určitých pojmů důležitých pro stanovení jednotlivých dílčích cílů. Jedná se o formy náhradní rodinné péče, kam patří mimo jiné pěstounská péče a legislativní vymezení, které jasně vymezuje pěstounskou péči a s ní související další náležitosti, jako je například dohoda o výkonu pěstounské péče, která je obsažena v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí (z. č. 359/1999 Sb.). Zákony upravují oblast náhradní rodinné péče a nesou se celou diplomovou prací.

Druhá kapitola je velmi důležitá pro popis pěstounské péče a vymezení pojmu příbuzenská pěstounská péče. Pracovnice při položení některých otázek nevnímaly rozdíl mezi pěstounskou péčí a příbuzenskou pěstounskou péčí, což považuji pro druhou kapitolu jako stěžejní a také nezbytné, aby bylo uvedeno v této práci. Podle mého názoru nemusí pracovnice vidět rozdíl kvůli tomu, jak uvádí Pazlarová (2016), že dvě třetiny všech pěstounských rodin tvoří příbuzní dítěte. Jedná se o velký úsek celé pěstounské péče.

Třetí a nejdůležitější kapitola se věnuje příbuzenské pěstounské péči, na kterou se zaměřuje celá výzkumná část. V teoretické části se setkáváme se stanovením příčin vzniku příbuzenské pěstounské péče, na které se zaměřuje také DC I.3. Matějček, Dunovský a Prokopec (in Krtičková, 2017) uvádí několik příčin – rodiče se o dítě nemohou, neumí nebo nedovedou starat, nechtějí se o něho starat nebo ze strany rodičů může docházet k týrání a zneužívání. Stejnou kategorii uvádím u DC I.3 – Nemožnost či neschopnost rodičů pečovat o dítě z různých příčin, kam řadím všechny dotazované informantky. Třetí kapitola zabývající se příbuzenskou

pěstounskou péčí se vztahuje také k dohodě o výkonu pěstounské péče, službám nabízeným pěstounským rodinám a doprovázení. Tomu se věnuje také celý DC III., který je mimo jiné doplněn o další služby, které pracovnícím v rámci příbuzenské pěstounské péče chybí. V teoretické části jsou jasně vymezeny služby, které jsou upraveny zákonem a které nabízí doprovázející organizace Salinger, z.s. a Centrum pěstounských rodin z.s., neboť jim se věnuje výzkumná část. Při zpracování jednotlivých odpovědí rozšiřuji nabídku služeb o služby, které pracovníce vnímají jako nedostatečné nebo naprosto chybějící. Jedná se o doučování, sociálně-aktivizační služby, psychologickou pomoc a odlehčovací péči, terapii atd. Největší problém je v nedostatku finančních prostředků. Při definování pojmu doprovázení se pracovníce dělí do čtyř skupin – pomoc a podpora pěstounům, pomoc a podpora dítěte, návštěva pěstouna a dítěte a navázání blízkého vztahu mezi pracovníkem a pěstounem, což považuji za vhodné zařadit do jednotné definice, která je v teoretické části uvedena ze Sborníku příspěvků k provázení náhradních rodin (Rozum a Cit, 2012), kdy doprovázení vymezuje jako službu, která je zaměřená na podporu náhradní rodiny jako celého systému.

Poslední kapitola se vztahuje ke spolupráci mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícími neziskovými organizacemi. Souvisí s tím DC II., který se věnuje vzájemné působnosti a DC IV., který se věnuje vzájemné spolupráci. Čtvrtá kapitola vymezuje mimo jiné kompetence, úkoly a role. Kompetence a úkoly popisuje v teoretické části Havrdová (1999) a dále jsou vymezeny podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí a zákona o sociálních službách. Velmi podobné kategorie uvádím také u DC II.1, kdy na základě odpovědí jednotlivých pracovníků stanovuji tyto kategorie: provázení dítěte vs. provázení pěstounů, posouzení situace rodiny vs. podpora pěstounů a zákonné povinnosti oddělení SPOD vs. zákonné povinnosti doprovázejících neziskových organizací. Při pohledu na role je zřejmé rozdělení, které nabízí také Úlehla (1999), který říká, že vše, co pracovník udělá, můžeme vnímat jako pomoc či kontrolu. Stejně kategorie jsou popsány i ve výzkumné části u DC II.3. Čtvrtá kapitola se také velmi úzce propojuje s DC IV., kde se zabývám vzájemnou spoluprací a jejími výhodami a nevýhodami. Spolupráce mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícími

neziskovými organizacemi může být dobrá i špatná, avšak podle odpovědí jednotlivých pracovníků získaných při samotných rozhovorech je zřejmé, že vždy záleží na přístupu konkrétních pracovníků.

Z výzkumu diplomové práce vyplývá, že ne všechny pracovníce umí správně určit své kompetence a kompetence spolupracujícího subjektu a určit hranice při řešení nastalé situace. Hlavním cílem práce bylo komparovat odlišnosti v pojetí pěstounské péče ze strany oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací. U většiny otázek dochází k velmi podobným odpovědím, avšak velký rozdíl sledávám v tom, že oddělení sociálně-právní ochrany dětí se zaměřuje především na dítě a doprovázející neziskové organizace spíše na pěstouny. S tím velmi úzce souvisí již zmiňované vymezení kompetencí. Během získávání rozhovorů jsem se setkala s tím, že některé pracovníce si nebyly úplně jisté, jaké kompetence zastává druhá spolupracující strana. Tento bod vnímám jako velmi problematický, protože podle mého názoru není možné docílit úspěšné spolupráce, pokud nebudou jasně stanovené hranice a kompetence pro oba spolupracující subjekty. Vystává zde otázka, zda by nebylo vhodné vytvořit dokument stanovující přesné kompetence sociálních pracovníků a pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče. Dokument by byl přínosný pro pracovníky i pro samotné klienty, protože by přesně věděli, na koho a s jakým problémem se mohou obrátit.

Výzkumnou strategii považuji za vhodně zvolenou, neboť jsem měla možnost seznámit se do hloubky s legislativou týkající se náhradní rodinné péče a dalšími potřebnými dokumenty a zdroji. Jelikož jsem zvolila polostrukturované rozhovory, měla jsem možnost doptávat se jednotlivých pracovníků na konkrétní otázky v případě nejasností. V rámci pozorování jsem si také všimla, že pracovníce, které dokázaly přesně odpovědět na otázky, byly klidné a otevřené. Pracovnice, které nevěděly, jak na položenou otázku reagovat a odpovědět, byly nervózní a spíše uzavřené.

Hlavní přínos diplomové práce sledávám pro sociální pracovníce na oddělení sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících neziskových organizací, neboť popsaná problematika může sloužit jako vodítko pro navázání lepší spolupráce a komunikace mezi spolupracujícími subjekty v rámci pěstounské péče. Práce může

být přínosná také pro laickou veřejnost, která by měla zájem dozvědět se poznatky týkající se příbuzenské pěstounské péče.

Během tvorby samotného výzkumu jsem shledala tři body, jež by mohly být pro další výzkum přínosem. Nejedná se o zásadní připomínky, avšak pro doplňující informace, které by mohly příští výzkum obohatit o cenné poznatky. Při získávání odpovědí na kladené otázky jsem se v některých případech setkala s tím, že není dostatek finančních prostředků na určité služby poskytované pěstounským rodinám. V dalším výzkumu bych se zaměřila na to, proč tomu tak je a kde by bylo možné získat další finance, aby došlo k zajištění takové nabídky služeb, případně k doplnění konkrétních služeb, které jsou potřebné pro pěstounské rodiny. Druhý bod souvisí s nedostatkem zastoupení mužské populace při práci s pěstounskými rodinami. Opět bych se zaměřila na to, jaký je důvod, jak by se tomu dalo předcházet, případně nastalou situaci napravit, aby v oblasti pěstounské péče pracovalo i více sociálních pracovníků – mužů. Třetí bod se zaměřuje na nízký počet zařízení, kde se rozhovory uskutečnily. Výzkum by se mohl věnovat i dalším organizacím v jiných městech, kdy by následně došlo k porovnání získaných odpovědí od jednotlivých sociálních pracovníků a pracovníc.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled transformace dílčích cílů do tazatelských otázek	36
Tabulka 2: Přehled sociálních pracovníků, které vykonávají příbuzenskou pěstounskou péči.....	44

Seznam použité literatury a zdrojů

ARKÁDA – SOCIÁLNĚ PSYCHOLOGICKÉ CENTRUM, z.ú. Doprovázení pěstounských rodin. *Arkadacentrum.cz* [online]. 1994–2017 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <http://www.arkadacentrum.cz/nahradni-rodinna-pece/doprovazeni-pestounskych-rodin>

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče 2. díl: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2016. 320 s. ISBN 978-80-247-5148-1.

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.

CENTRUM PĚSTOUNSKÝCH RODIN z.s. Dohody o výkonu pěstounské péče. *Pestounskerodiny.cz* [online]. 2012 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <http://www.pestounskerodiny.cz/dohody-o-vykonu-pestounske-pece.html>

CENTRUM PĚSTOUNSKÝCH RODIN z.s. O nás. *Pestounskerodiny.cz* [online]. 2012 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <http://www.pestounskerodiny.cz/o-nas.html>

CENTRUM PĚSTOUNSKÝCH RODIN z.s. O spolku. *Pestounskerodiny.cz* [online]. 2012 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <http://www.pestounskerodiny.cz/o-sdruzeni.html>

CENTRUM SOCIÁLNÍ POMOCI A SLUŽEB o.p.s. Služby pro pěstounské rodiny. *Csps-hk.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <http://www.csps-hk.cz/Sluzby-pro-pestounske-rodiny.html>

DĚTI PATŘÍ DOMŮ, z. s. Dohoda o výkonu pěstounské péče. *Detipatridomu.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz/pestounska-pece/dohoda-o-vykonu-pestounske-pece/>

DĚTI PATŘÍ DOMŮ, z. s. Pěstounská péče. *Detipatridomu.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz/pestounska-pece/>

DOBŘÁ RODINA o.p.s. Jak doprovázíme pěstouny. *Dobrarodina.cz* [online]. 2015 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/dohody/doprovazeni#dal%C5%A1%C3%AD-slu%C5%BEby>

DOBŘÁ RODINA o.p.s. Příběhy. *Dobrarodina.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-11-29]. Dostupné z: <http://www.dobrarodina.cz/pribehy>

- DUDA, Milan. Samostatná a přenesená působnost obce. *Spravni.juristic.cz* [online]. 17.06.2002 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <http://spravni.juristic.cz/154292/clanek/spravni2.html>
- GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- GOODYER, Annabel. *Child-Centred Foster Care: A Rights-Based Model for Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2011. ISBN 978-1-84905-174-3.
- HANUŠOVÁ, Jaroslava a Kateřina HELLEBRANDOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-79-2.
- HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci*. Praha: Osmium, 1999. ISBN 80-902081-8-5.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 408 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HRONÍK, František. *Hodnocení pracovníků*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 128 s. ISBN 80-247-1458-2.
- KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 3., upravené vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 816 s. ISBN 14-621-85.
- KOPŘIVOVÁ, Jana. *Spolupráce úřadu s nevládní organizací: úspěch efektivní spolupráce úřadů a neziskového sektoru spočívá v kvalitní komunikaci*. In *Sociální práce/Sociální práce*, 2009, roč. 9, č. 3, s. 34–38. ISSN 1213–6204. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/soubory/2009-3-130102145944.pdf>
- KRTIČKOVÁ, Kateřina. Příbuzenská pěstounská péče. *Sancedetem.cz* [online]. 17.04.2017 [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/pestounska-pece/pribuzenska-pestounska-pece.shtml#vznik-ppp>
- KUKLA, Lubomír a kol. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2016. 456 s. ISBN 978-80-247-3874-1.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 184 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk (ed.) a Jarmila KOLUCHOVÁ et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 152 s. ISBN 80-7178-637-3.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2008. 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 168 s. ISBN 978-80-246-3336-7.

MPSV ČR. *Pěstounství je profese*. 1. vyd. 40 s. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. ISBN 978-80-7421-115-7. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/23252/Pestounstvi_profese_archiv.pdf

MUSIL, Libor. *Ráda bych Vám pomohla, ale...: dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.

NADAČNÍ FOND J&T. *Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte: metodická příručka*. *Nadacejt.cz* [online]. 2014 [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <http://www.valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/publikace-158.pdf>

NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-8613191-7.

PAZLAROVÁ, Hana (ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. 256 s. ISBN 978-80-262-1020-7.

PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. *Přehled poruch psychického vývoje*. 1. vyd. Praha: Grada, 2016. 296 s. ISBN 978-80-247-5452-9.

ROZUM A CIT. *Provázení rodiny jako dlouhodobý proces: sborník příspěvků k provázení náhradních rodin*. *Pestounskapece.cz* [online]. 2012 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/RaC/Provazeni_rodiny_jako_dlouhodoby_proces%282012%29.pdf

ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. 75 s. ISBN 80-85850-00-1.

SALINGER, z.s. *Stopa čápa. O nás*. *Salinger.cz* [online]. 2016–2018 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: http://www.salinger.cz/stopa_capa/

SALINGER, z.s. Poslání. *Salinger.cz* [online]. 2016–2018 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <http://www.salinger.cz/57/Poslani/>

SALINGER, z.s. Stopa čápa. Nabízíme. *Salinger.cz* [online]. 2016–2018 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: http://www.salinger.cz/stopa_capa/13/Nabizime/

SALINGER, z.s. Střediska, kterými naplňujeme naši vizi. *Salinger.cz* [online]. 2016–2018 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <http://www.salinger.cz/#strediska>

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

SCHOFIELD, Gillian a Emma WARD. *Understanding and Working with Parents of Children in Long-Term Foster Care*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2011. ISBN 978-1-84905-026-5.

ŠIMKOVÁ, Lenka. Sociální revue: sociální práce a společenské otázky. Jde to vůbec? Úvahy ke spolupráci sociálních služeb a OSPOD. *Socialnirevue.cz* [online]. 10.09.2012 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/jde-to-vubec-uvahy-ke-spolupraci-socialnich-sluzeb-a-ospod>

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TENGLER, Miroslav. Úřad. Odbor sociálních věcí a zdravotnictví. *Hradeckralove.org* [online]. 03.01.2018 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <https://www.hradeckralove.org/urad/odbor-socialnich-veci-a-zdravotnictvi>

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 128 s. ISBN 80-85850-69-9.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>

VAJDOVÁ, Tereza. Vláda České republiky. Zpráva o neziskovém sektoru v České republice. *Vlada.cz* [online]. 05.01.2005 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/zprava_o_neziskovem_sektoru.pdf

VEČERKA, Kazimír a Markéta ŠTĚCHOVÁ. *Preventivní praxe po novelizaci Zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-152-3.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. 200 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

ŽALUD, Milan. Úřad. Náhradní rodinná péče. *Hradeckralove.org* [online]. 03.01.2018 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.hradeckralove.org/urad/nahradni-rodinna-pece>

ŽALUD, Milan. Úřad. Sociálně-právní ochrana dětí. *Hradeckralove.org* [online]. 03.01.2018 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <https://www.hradeckralove.org/urad/socialne-pravni-ochrana-deti>

Seznam příloh

Příloha 1: Polostrukturovaný rozhovor s informantkou I1	II
Příloha 2: Přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu	VIII

Příloha 1: Polostrukturovaný rozhovor s informantkou I1

TO1: Jak byste vymezil/a hlavní cíl příbuzenské pěstounské péče na Vašem pracovišti?

I1: *„Nejenom příbuzenské, vždycky OSPOD má hlavní zájem, je blaho dítěte, zájem dítěte dle Úmluvy o právech dítěte.“*

TO2: Jaké odlišnosti vnímáte ve vymezení hlavního cíle příbuzenské pěstounské péče ze strany oddělení sociálně-právní ochrany dětí a ze strany doprovázejících neziskových organizací?

I1: *„Já se domnívám, že máme cíl jakoby stejný. Akorát se to pak bude lišit v kompetencích.“*

TO3: Jaké jsou podle Vás nejčastější příčiny vzniku příbuzenské pěstounské péče?

I1: *„Byla bych ošklivá. Řekla bych, že se v rámci rodiny domluví, ale nejčastější cíle – selhání z různých příčin, selhání rodičů z různých příčin, tak.“*

TO4: Jaké kompetence zastává v kontextu příbuzenské pěstounské péče oddělení sociálně-právní ochrany dětí a jaké doprovázející neziskové organizace?

I1: *„Tak my to máme kompetence daný jasně ze zákona 359, takže nebudu jmenovat paragrafy a všechno, co tam je, takže je to vymezený zákonem. A provázející organizace to mají vymezený, bych řekla, více méně metodikou a standardama a úplně jednoduše řečeno, provázející organizace provázejí pěstouny, to je hlavní rozdíl a my hlavně provázíme dítě nebo my jsme takovým advokátem, ochráncem dítěte, kdyžto provázející je pro pěstouny. My jsme pro dítě, oni jsou pro pěstouny, ale aby to dítě je součástí té pěstounské rodiny, takže i se tam zahrnuje vlastně jakoby ta, to dítě.“*

TO5: Jaké úkoly v rámci příbuzenské pěstounské péče má na starosti oddělení sociálně-právní ochrany dětí a jaké doprovázející neziskové organizace?

I1: „Úkoly? Naším úkolem je vlastně takový koordinace všech složek, který se, který jsou kolem toho dítěte, ať je to provázející organizace, krajský úřad, škola, lékař, další pomáhající, tak v podstatě všechny informace se k nám sbíhají a my koordinujeme vlastně jako tu, tu práci, aby to bylo v nejlepším zájmu toho dítěte. Tak to je vlastně jako ta hlavní a zodpovídáme se státu, to znamená, že předáváme informace soudu. Takže pro nás, jak říkám, taková určitá kontrola těch složek, kontrola, ale zároveň vlastně ta koordinace toho všeho. A provázející je, je jen pro pěstouny a měla by vlastně je jen podporovat a provázet při péči a výchově dítěte.“

TO6: Jakou roli při výkonu příbuzenské pěstounské péče vykonává oddělení sociálně-právní ochrany dětí a jakou doprovázející neziskové organizace?

I1: „Takže tady ta role naše je spíš taková kontrolní, represivní, řekla bych více právně zaměřená, kdežto ta provázející organizace to má spíš jako podpora taková neformální, i teda zajištění odborný pomoci, ale je to, je to vysloveně podpora přímo v tom, v té domácnosti přímo jako těm lidem, ta podpora psychická, leckdy to je jenom o té psychické podpoře, aby zvládali tu, tu, tu situaci a jinak je mají za pomoci nás i směřovat na odborníky, pokud tam nějak problém je.“

TO7: Jak vnímáte dohodu o výkonu pěstounské péče – je podle Vás spíše přínosem či přítěží pro pěstounské rodiny? Proč?

I1: „Tak pro pěstouny, kteří prošli přípravou, což je nepříbuzenská jako zprostředkovaná péče, je dohoda, bych řekla, že ji očekávají, vědí, co s ní a může být i nebo je často přínosem, protože jsou nasměřovaný na odbornou pomoc a spolupráci. Pro příbuzensky to je leckdy ve, v dost případech, řekla bych možná padesát procent případů, obtěžující. Proč nám sem furt někdo leze? Proč musíme chodit na vzdělávání, když jsme vychovali svejch pět dětí? Jo a tak dále. Takže opravdu u těch příbuzenskejch s tím spíš jakoby bojujeme s určitými částmi v rámci té dohody, což je hlavně vzdělávání, kontakty s rodiči a podobně, kdy se jim to nelíbí a je to součástí dohody a taky se jim leckdy nelíbí vlastně to, to provázení, ten, to, to

častý kontakty s tou provázející organizací. Takže zejména u příbuzenské se s tím setkáváme, že se jim to nelíbí, oni se tomu neradi podřizují, bojujeme s tím. Doslova fakt někdy bojujeme. Takže jo, nejenom ta organizace, ale i my, protože, jak jsem říkala, že se k nám shromažďují ty informace, tak ty informace my od té provázející máme a tím pádem, všichni společně apelujeme na ty příbuzenský pěstouny. Je to, je to takový trošku nešťastný, no.“

TO8: Jaké služby pro pěstounské rodiny by podle Vás měly nabízet doprovázející organizace na základě uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče?

I1: „Tak oni bohužel mají omezený ten výčet ze zákona, takže tam jsou ty, ty jejich služby jakoby taxativně, ono to není úplně taxativně vyčleněný, takže nám tam chybí služby, který dělají jiný organizace, jako třeba je doučování, protože to je dost často, co ty pěstouni pro ty svoje dětičky potřebují, zejména, když jsou to příbuzenský dědeček s babičkou, neuměj, neznají množiny a podobně, učili se to všechno jinak, takže potřebují někoho, kdo jim s tím bude pomáhat a ta provázející organizace jim musí, nemůže jim jakoby ona přímo, musí zprostředkovat. Takže to je taková jakoby věc, že, že tohle to s tím se asi nejčastěji setkávám třeba to doučování. A takže ty služby, já bych řekla, že by, že by jim měla být dána větší, větší rozmach nebo toho aby mohli ty svoje služby ladit s potřebama té rodiny, že oni opravdu někdy jsou omezený tím, že všichni cítíme, že v rodině je potřeba, aby tam byla terapie, oni zajistěj terapeuty, můžou něco málo, třeba jim zaplatí, ale nemůžou jim platit třeba dva roky intenzivní terapie, přestože by to tam bylo potřeba a my to taky zaplatit nemůžeme. Takže se dostáváme do problému, že něco je potřeba a nejsou na to finance. Takže tady já bych třeba viděla to, že by mohli dostat třeba pro určitou rodinu nějaký na naše doporučení víc peněz, aby mohli ty služby zajistit.“

TO9: Jak byste vymezil/a doprovázení pěstounských rodin?

I1: „Doprovázení by mělo být, já už jsem to tady říkala, taková ta podpora v té domácnosti těch pěstounů, aby vlastně ta provázející organizace, ty jejich pracovníci navázali dobrý vztah s tím pěstounem, aby ten pěstoun se jim byl schopen říct

všechny problémy, se kterými se setkává při výchově toho dítěte a bez obav se mohl s nimi radit a zároveň ta provázejí..., takže v tom ta podpora nebo když se tam odehraje nějaká tragédie, nemoc, aby, aby prostě jako opravdu byli tou podporou té rodiny, když nemají nikoho jiného než leckdy jenom tu provázející organizaci. V tom je to provázení. Neměla by se naopak ta organizace cpát do toho, že jim bude radit právnícky věci, od toho jsme tady my. Nemůže jim říkat helejte se, bylo by potřeba tohle, tohle, měli by přijít k nám a říct s námi, zachytili jsme v rodině tento a tento problém, jak se dá řešit. Měli by přijít za námi, jo. Neměli by to řešit hned s těma přestounama, ale měli by to řešit s námi. Oni jsou pro tu každodenní, jakoby řeknu, péči o dítě, ale jestliže se tam vyskytne problém s kontaktem například s rodičema, kdy ty rodiče třeba přijdou na ten kontakt opilý a tak, tak by měli přijít za námi a říct, helejte se, zjistili jsme, že, já nevím, rodič přišel opakovaně opilý, co se s tím dá dělat. Oni vědí, co se s tím dá dělat, dá se podat návrh k soudu na omezení třeba kontaktu nebo něčeho nebo zákaz dokonce i, ale to by měla být práce naše, to oni ne, oni by měli říct, helejte se, běžte za svojí sociální pracovníci, ta vám s tím pomůže. Měli by je nasměrovat na ty odborníky, neměli by sednout a napsat jim ten návrh. Od toho oni tam nejsou. Oni by neměli takovýhle věci řešit. Neměli, prostě neměli by se do takovýhle věci plést. Měli by řešit, ano špatně nese kontakty, pojďme, půjdeme za paní sociální, řekneme jí to, ale nebudu říkat, budeme to řešit tak a tak, protože neznají třeba další věci, který my, o kterých my víme.“

TO10: Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi oddělením sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícími neziskovými organizacemi z hlediska úspěšnosti?

I1: „Já bych to řekla, že je to každá organizace jiná. Takže s nějakou organizací vycházíme úplně výborně. Je to přesně o tom, že zachytí problém, hned se ozvou, přijdou, diskutujem o tom, vytváříme pro děti individuální plány a ty plány s nimi konzultujem, takže když je dobrá organizace, tak i nám řekne, potřebovala by, aby v tom plánu pro to dítě bylo tohle, tohle, protože my jsme to tam zachytili a domlouváme se, jak nejlépe té rodině pomoci, jestli pro to můžeme udělat něco my, řeknu po té právní stránce, anebo jenom oni tím, že jim nasměrují k nějakému

odborníkovi, ale. Takže jsou organizace, které takto fungují, který opravdu s námi pěkně spolupracují a pak je to výborný a je to ku prospěchu vlastně toho dítěte a té, té pěstounské rodiny. Ale jsou organizace, který bohužel nám lezou do kompetencí a vlastně za toho nebo tomu pěstounovi například napíšu, napíší návrh k soudu, podají ho, aniž bysme to my věděli. A pak my říkáme, ale tento návrh je špatně, ten je třeba špatně napsaný nebo není realizovatelný, například oni hrozně si pletou zbavení rodičovský odpovědnosti, tam je to jasně vymezený zákonem a nemůžou, oni nejsou právníci a nemůžou tyhle ty věci třeba vůbec do toho jako. Ale bohužel jsem se s tím setkala, že oni to takhle jako pěstounovi podsunuli a my jsme pak i se soudcem to těžko jim vymlouvali, že to takhle tudy cesta nevede, jo, že to prostě nejde. Tak to je, to je o tom, že prostě opravdu ty organizace jsou různý, různý a řekla bych, že je to i v tom, jak, jaký mají zaměstnance ty, ty organizace, koho tam mají, jestli jsou to lidi, který maj zkušenosti v této oblasti, jestli prostě jsou jakoby všestranně znalí, anebo jsou to lidi, který takzvaně chtěj pomáhat, ale pak někdy tím dobrým úmyslem nadělají více škody než užitku, jo. Takže je to takový jako, nedá se říct, že je to dobrý nebo je to špatný. Je to obojí.“

TO11: Jaké výhody podle Vás s sebou přináší vzájemná spolupráce?

I1: „Ta, ta informovanost. Když to funguje, tak opravdu je to v zájmu celé té rodiny a zejména nám jde o to dítě, takže v zájmu toho dítěte. Opravdu můžeme, když si řekneme, teďka ten cíl budeme mít, že to dítě budeme směřovat k osamostatnění, protože ta péče babičky je úzkostná a nechce ho nikam pustit, tak můžeme vzájemnou spoluprací totiž hodně pro to dítě udělat. Ale jestliže nebudeme spolupracovat, tak prostě oni i my budeme, ta práce bude mnohem těžší a mnohem neúspěšnější, když to takhle fakt můžeme dosáhnout dobře toho cíle.“

TO12: Jaké nevýhody podle Vás s sebou přináší vzájemná spolupráce?

I1: „Nevýhody, nevýhody. Nevýhody jsou v tom, že, já těch nevýhod tam zas tolika nevidím. Když to dobře spolupracuje, tak je to dobrý a ty nevýhody možná nějaká, že nám někdy unikne nějaká informace, kterou z jejich strany. Oni to mají důvěrný a teď balancují na hraně, jestli nám to říct nebo neříct a když ten sociální pracovník není

dobře vnímavý, tak důvěrná informace může poškodit vzájemný vztah toho, té provázející organizace a toho pěstouna, jo, když řekne něco. Když je citlivý ten pracovník a vnímá dobře, že to je takový balancování na hraně, tak o té informaci ví a jemně ji jako použije nebo má ji někde jakoby v důvěrnejch složkách, ale neprezentuje to, že to ví od nich. Takže je to tam opravdu balancování někdy na hraně, jak my, tak oni, kterou informaci předat, aby to nepoškodilo celou tu věc a tam je to ale o tý vzájemný důvěře neziskovkami nebo provázejícími, ale i o těch lidech, jo, že jo, prostě s někým si víc sednete, víc, víc si jakoby i řeknete mimo, který mimo zápis a s někým ne, no. Je to, tam, tam je ten, jak říkám, balanc tý, tý důvěry, aby se něco nepoškodilo, aby, aby přenesením něčeho, nejvíc jsou to ty informace, vlastně se nepoškodilo nějaká důvěra, něco nastavenej, nějakej, nějakej cíl nebo něco takovýho.“

Příloha 2: Přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu

Přednosti kvalitativního výzkumu	Nevýhody kvalitativního výzkumu
<ul style="list-style-type: none">▪ Získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události, fenoménu.▪ Zkoumá fenomén v přirozeném prostředí.▪ Umožňuje studovat procesy.▪ Umožňuje navrhnout teorie.▪ Dobře reaguje na místní situace a podmínky.▪ Hledá lokální (idiografické) příčinné souvislosti.▪ Pomáhá při počáteční exploraci fenoménů.	<ul style="list-style-type: none">▪ Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí.▪ Je těžké provádět kvantitativní predikce.▪ Je obtížnější testovat hypotézy a teorie.▪ Analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy.▪ Výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi.

Zdroj: Hendl, 2012, s. 50